

TÜRK HUKUKUNDA EVLÂT EDİNME

Arş. Gör. Mahmut KİZİR*

ÖZET

Bu tez çalışmasının konusu, “Türk Hukukunda Evlat Edinme” dir. Evlat edinme, Türk Medeni Kanununun 305. maddesinde “Küçüklerin Evlat Edinilmesi” ve 313. maddesinde “Ergin ve Kısıtlıların Evlat Edinilmesi” olarak düzenlenmiştir.

Bu çalışmamızda “Türk Hukukunda Evlat Edinme” konusunun ele alınıp incelenmesindeki amaç, evlat edinme işleminin toplumumuzda gittikçe daha çok uygulama alanı bulmasıdır. Gerek çocuğu olmayan ailelere çocuk sevgisinin tattırılmasına, gerekse ana ve babadan mahrum çocukların sıcak bir aile yuvasına kavuşmalarına hizmet eden böylesine yararlı bir müesseseye açıklık kazandırmakta bir diğer amaç olmuştur. Yine 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile evlat edinme hususunda, esasa ve usule ilişkin olarak çok önemli değişikliklerin yapılmış olması ve bu değişikliklerin yeni baştan ele alınıp incelenmesi gerekliliği bir diğer etkidir.

Çalışmamızda, öncelikle evlat edinmenin önemi ve tarihi gelişimi incelenmiştir. Daha sonra evlat edinmenin tanımı ve Türk Medeni Kanununda düzenleniş şekli ve hukuki mahiyeti ele alınmıştır. Nihayet, evlat edinmenin şartları, sonuçları ve evlatlık ilişkisinin sona ermesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır

ANAHTAR KELİMELELER: Hukuk, medeni hukuk, aile hukuku, evlat edinme, evlatlık.

THE ADOPTION IN TURKISH LAW SUMMARY

This study aims to dwell on the subject of adoption in Turkish Law. Adoption is arranged under the two articles of Turkish Code of Civil Law taking part in the 305th article as “The Adoption of Youngsters” and in the 313th article as “Adoption of Adults and Retarded”.

The reason why we have chosen this theme in this study is that the process of adoption has an increasing number of practice scopes in our community. Another reason has been to enlighten such an institution which is either beneficial for enabling families in breavement of children to feel love of child or for supplying parentless children with family. The new arrangements as to adoption articles and their practice in the 4721st Turkish Code of Civil Law

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk ABD.

issued in 1.1.2002 and the need for reconsideration of these may be considered as another reason for dwelling on this theme in our study.

The first step of our study consists of the importance of adoption and its historical development. The following part comprises the definition of adoption, its arrangement in Turkish Code of Civil Law and its juristic entity and the last part dwells on the stipulations of adoption, their consequences and the cancel of adoption relationship.

KEY WORDS: Law, civil law, family law, adoption, adopted child.

Ş1. EVLÂT EDİNME KAVRAMI, TANIMI VE HUKUKİ MAHİYETİ

I. EVLÂT EDİNME KAVRAMI

Kavram olarak evlât edinme, tam ve sınırlı evlât edinme rejimi olarak iki başlık altında incelenebilir.

Tam evlât edinme rejimi, evlâtlık ile evlât edinen arasında evlilik birliğine dayalı nesep ilişkisi ile tamamen aynı özelliklerde hısımlık ilişkisi doğurur. Bu tür evlât edinme de evlâtlık, evlât edinen kişiden doğmuş, ana babasına nesep bağıyla bağlı çocuklarla aynı statüye dahildir. Bu nedenle evlâtlık, evlât edinenin kan ve sihri hısımlıya hısımlık olur. Evlâtlığın asıl ana babasıyla olan nesep bağı sona erer. Bu şekildeki düzenlemeden maksat, evlâtlığı asıl ailesinden koparmak ve evlât edinen aileyi gerçek ailesi gibi benimsemesini temin etmektir¹.

Sınırlı evlât edinme rejiminde ise, evlâtlık ile asıl ailesi arasındaki ilişkiler sınırlı olarak devam etmektedir. Aynı şekilde, evlâtlık ile evlât edinen arasında ise sınırlı bir hısımlık ilişkisi meydana gelmektedir. Örneğin evlâtlık ve evlât edinenin hısımları arasında hiçbir hısımlık bağı yoktur. Evlâtlığın asıl ana babası istedikleri takdirde evlâtlık olarak verdikleri çocukla kişisel ilişki kurabilmeyi talep edebilirler². Bu durumun çocuğun psikolojisine olumsuz etki yapacağı ve çocuğun iki aile arasında ikilem yaşamasına sebep olabileceği

¹ **AKYÜZ**, Emine, Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medenî Kanunu, Hamide Topçuoğlu' na Armağan, Ankara 1995, s. 155; **ARAT**, Tuğrul, Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal İşlevsel Açıdan Bakış, Osman Fazıl BERKİ'ye Armağan, Y. 1977, s. 154.

² **RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, Ankara 2002, s. 19; **KLINKHARDT**, Horst, İki Türlü İkinci Evlât Edinme (Schwandorf Sulh Mahkemesinin 28.07.1992 tarih ve XVI 4/91 sayılı kararı üzerine), AÜEHFD, C. IV, 2002, s. 19 (Çeviren, Ahmet Cemal RUHİ).

aşikârdır³. Sınırlı evlât edinme türü, tam evlât edinmenin etkileri itibariyle, evlâtlığın, gerek evlât edinen ve onun hısımlarıyla olan ilişkileri bakımından, gerek asıl ailesiyle ilişkileri bakımından daha dar kapsamlı bir nesep ilişkisi meydana getirmektedir. Özellikle evlât edinmenin miras hukukuna ilişkin etkisi, meydana gelen evlât edinme ilişkisinin tam yada sınırlı hangi türden bir ilişki niteliği taşıdığıнын belirlenmesinde önemli bir ölçüttür⁴.

II. TANIMI

743 sayılı önceki düzenleme ile evlât edinme işlemiyle, evlât edinen ile evlâtlık arasında bir nesep ilişkisi kurulacağına ilişkin bir düzenleme yer almamasına rağmen, doktrinde, evlât edinme işlemiyle evlât edinenle evlâtlık arasında, evlilik içi sahih nesebe benzer bir ilişki kurulacağı ifade edilmekte ve bu hukukî ilişki sözleşmeden doğan nesep ilişkisi yada akdi nesep veya suni nesep gibi isimlerle nitelendirilmekteydi⁵. Doktrinde yapılan tanımlamalarda bu nitelendirme gereğince yapılmaktaydı. Buna göre, evlât edinme, akdi temele dayanan ve sahih nesep hükümlerini doğuran bir hukukî muameledir⁶. Yada, bir akit ile kurulan ve tamamlanması kamu otoritesinin müdahalesini gerektiren akdi bir nesep bağıdır şeklinde ifade edilmiştir⁷.

4721 sayılı yeni Medenî Kanunumuzda ise, evlât edinme ile de nesep ilişkisinin kurulabileceği açık bir şekilde hükme bağlanmıştır. TMK. m. 282/ f. III'e göre; "Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur"⁸. 743 sayılı önceki Medenî Kanunumuza göre, evlât edinme işlemi hâkimden izin alındıktan sonra resmi şekilde yapılan bir sözleşmeyle gerçekleşmekte iken, yeni Medenî Kanunda evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararıyla kurulacağı öngörülmüştür⁹. Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda şöyle bir tanım yapılabilir: Evlât edinme,

³ **RUHİ**, Tanınma, s. 19.

⁴ **ARAT**, Bakış, s. 155; **KLINKHARDT**, s. 348.

⁵ **OĞUZOĞLU**, H. Cahit, Medenî Hukuk Dersleri II, Ankara 1940, s. 231; **KÖPRÜLÜ**, Bülent/ **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 229, **VELİDEDEOĞLU** H. Veldet, Türk Medenî Hukuku (Aile Hukuku), C. II, İstanbul 1950, s. 278; **ACABEY**, M. Beşir, Soybağı, Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı, İzmir 2002, s. 168.

⁶ **YALMAN**, Süleyman, Evlât Edinme ve Evlâtlığın Miras Hakkı, SÜHFD, C. V, Y. 1996, S. 1-2, s. 213; **ARAS**, Ferzan Arif, Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Evlât Edinme, İstanbul 1945, s. 35.

⁷ **ÇELİKEL**, Aysel, Evlât Edinmenin Kanunlar İhtilafı Bakımından Meydana Getirdiği Problemler, İÜHFİM, C. XXX, S. 1-2, Y. 1964, s. 218.

⁸ **AKINTÜRK**, Turgut, Aile Hukuku, C. II, İstanbul 2002, s. 320.

⁹ **ACABEY**, s. 169.

çocuksuz veya arzuladığı cins ve sayıda çocuk sahibi olamamış kimselerin özlemini gideren, evlât edinen ile evlâtlık ve onun fûruu arasında nesebe ilişkin hükümler doğuran ve mahkeme kararı ile kurulabilen şekle bağlı bir medenî hukuk işlemidir¹⁰.

III. HUKUKÎ MAHİYETİ

743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 256. maddesi “Evlât edinme, evlât edinenin oturduğu yer sulh hâkiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlât edinme doğum kütüğüne yazılır” hükmünü içermekteydi. 257. maddenin kenar başlığı ise, “akdin hükmü” şeklinde kaleme alınmıştı. Her iki maddeden de anlaşılacağı üzere, evlât edinme ilişkisi, taraflar arasında yapılacak bir sözleşmeyle kurulmaktaydı¹¹. Buna göre, evlât edinme işlemi, evlât edinen ile evlâtlık arasında sahih nesep ilişkisine yol açan bir sözleşme niteliğine haizdi. Diğer bir ifadeyle, evlât edinme, taraflar arasında nesep ilişkisini sözleşme ile kuran bir hukuksal kurum niteliği taşımaktaydı¹². Yargıtay’ da aynı görüşü benimsemişti¹³.

4721 sayılı TMK. m. 315/1’ e göre, artık evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararıyla kurulacağı öngörülmüştür. Bu düzenleme karşısında 743 sayılı Medenî Kanun döneminde yapılan tartışmalar artık son bulmuştur. Önceki kanun döneminde evlât edinmenin hukukî niteliği ile ilgili olarak bunun “şart tasarruf” mu yoksa bir “sözleşme” mi olduğu tartışmaları yapılmakta¹⁴, baskın görüş ise bunun bir sözleşme olduğunu kabul etmekte idi¹⁵. Yeni düzenleme karşısında artık evlât edinmenin hukukî niteliğinin bir sözleşme olduğunu kabul etmeye imkân kalmamıştır. Buna göre nesep ilişkisi kamu düzeni ile ilgili bir kurum

¹⁰ AKINTÜRK, s. 372.

¹¹ KILIÇOĞLU, Ahmet, Medenî Kanunumuzun Aile- Miras- Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, s. 109.

¹² ARIK, K. Fikret, Evlât Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese, AÜSBFD, C. XIII, Y. 1958, S. 4, s. 96; FİŞEK, Hicri, Nesebin Tashihi, AÜHFD, C. VIII, S. 1-4, Y. 1951, s. 557; GÖNENSAY, A. Samim, Medenî Hukuk, C. II, İstanbul 1940, s. 30; FEYZİOĞLU, N. Feyzi, Aile Hukuku Dersleri, İstanbul 1971 s. 358; ÖZTAN, Aile Hukuku, Ankara 2000, s. 437; VELİDEDEOĞLU, Aile, s. 309.

¹³ Yargıtay 10.11.1954 Tarihli İBK. 17 E/ 24 K, RG. 27.02. 1955 Tarih, S. 8889.

¹⁴ ÖZTAN, Aile, s. 438.

¹⁵ ARSEBÜK, Esat, Medenî Hukuk, C. II, Ankara 1940 s. 504; SAYMEN, Ferit Hakkı/ ELBİR, Halit Kemal, Türk Medenî Hukuku, C. III, İstanbul 1957, s. 336; VELİDEDEOĞLU, Aile, s. 309; FEYZİOĞLU, s. 358; KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s. 229.

olup, özel hukuk sözleşmesine konu olamaz¹⁶. Bu nedenle evlât edinme “medenî hukuk işlemi” olarak nitelendirilmektedir¹⁷.

Ş2. EVLÂT EDİNMENİN ŞARTLARI

I. KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİ AÇISINDAN

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin düzenleme Türk Medenî Kanunumuzun 305. maddesi ile 312. maddeleri arasında sekiz madde olarak yer alırken, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmeleri ise sadece bir madde halinde 313. maddede düzenlenmiştir. Bu madde dışında kalan konularda küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulama yoluna gidilebileceği öngörülmüştür¹⁸.

A. GENEL ŞARTLAR

Türk Medenî Kanunu küçüklerin evlât edinilmelerine ilişkin genel şartlar olarak; küçüğün bakılmış ve eğitilmiş olması, evlât edinmenin küçüğün yararına olması ve diğer çocukların haklarının zedelenmemiş olması ile evlâtlık işlemlerinde aracı kurumun gerekliliğini öngörmüştür.

1. Küçüğün Bakılmış Ve Eğitilmiş Olması

TMK. m. 305’ e göre; “Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olma koşuluna bağlıdır”. Bu hüküm İsviçre Medenî Kanununun 264. maddesinden alınmıştır. Buna göre, bir küçüğün evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması şarttır¹⁹.

Evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakım ve eğitim şartı, evlât edinme müessesesine yeni girmiş yerinde bir düzenlemedir. Bir ömür beraber yaşayacak tarafların birbirlerine ısınmaları, aralarında sıcak bir ana- baba, evlât ilişkisinin olması bu müesseseden beklenen faydayı beraberinde getirir. Ancak taraflar arasında böyle aile ilişkisi kurulmamışsa bu durumun baştan tespit edilmesi tarafların bu ilişkiden en az zararlı ayrılmalarına yol açar²⁰. Evlât

¹⁶ KILIÇOĞLU, Yenilik, s. 110.

¹⁷ ALTAŞ, Hüseyin, Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç, THD, Mayıs 2000, Y. 1, S. 1, s. 103; AKINTÜRK, s. 362.

¹⁸ AKINTÜRK, s. 363.

¹⁹ ŞIPKA, Şükran, 4721 Sayılı Türk Medenî Kanununun Evlât Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi, İÜHF, C. LVII, S. 1-2, s. 307; İPEKÇİ, Nizam, Mukayeseli Yeni Medenî Kanun ve Değişikliklerin Kapsamı, Ankara 2003, s. 31; RUHİ, Ahmet Cemal, Mukayeseli Olarak Türk Medenî Kanununda ve Türk Medenî Kanunu Tasarısında Evlât Edinmenin Maddi Şartları, Fehiman TEKİL’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 652.

²⁰ AYDOS, Sadık, Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme, GÜHFD, C. IV, S. 1-2, Y. 2000, s. 121; AKYÜZ, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, Ankara 1989, s. 134.

edinilecek olan bir küçüğün bakım ve eğitime emek harcamak, tarafların iç dünyasında olumlu izler bırakır. İnsan, uğrunda emek harcadığı varlığı sever ve evlât edinen tarafından bakım ve eğitime yaptığı bu katkılar gelecekte yapacaklarına dair birer karine teşkil eder²¹. Böylece, bir kimsenin bakmadığı ve eğitime hiçbir katkısı olmadığı herhangi bir küçüğü evlât edinmesi engellenmekte ve bir çeşit deneme ve uyum süresiyle tarafların birbirlerini tanımalarına da imkân sağlanmaktadır²².

2. Evlât Edinmenin Küçüğün Yararına Olması

TMK. m. 305/ II'ye göre, "Evlât edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinmenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir". Bu hükme göre, evlât edinmede öncelikle küçüğün yararı temel ilke olarak benimsenmiştir²³. Bu nedenle, evlât edinme işleminin yapılabilmesi evlâtlığa alınacak olan küçüğün menfaatine uygun olması şartına bağlıdır, hatta madde gerekçesindeki ifadeyle "evlât edinme işleminin olmazsa olmaz" koşuludur²⁴.

3. Evlât Edinenin Diğer Çocuklarının Haklarının Zedelenmemiş Olması

Kanun koyucunun getirdiği bu şarttan anlaşılacağı üzere bu yeni düzenleme, 743 sayılı önceki Medenî Kanunumuzdaki düzenlemeden farklı olarak alt soyu bulunan kimselere de bir küçüğü yada küçükleri evlât edinebilme imkanı tanımaktadır²⁵. 743 sayılı önceki Medenî Kanunumuzun 253. maddesinde evlât edinme hakkının nesebi sahih fûruu bulunmayanlara münhasır olduğu hüküm altına alınmıştı. Buradaki amaç, sahih nesepli alt soyu olan kişinin zaten evlât sevgisini tatmış olduğu ve öz evladı yanında evlâtlığa yeterince özen gösteremeyeceği ve ayrıca sahih nesepli çocukların miras haklarının da zarara uğrayacağı endişesidir²⁶.

Nesebi sahih fûruu olanlar için, evlât edinmeyi bu kadar kesin bir şekilde yasaklamak modern hukukî gelişmelere aykırı düşmektedir. Gerçekten yalnız bir çocuğu olan yada hep aynı cinsiyetten çocukları olan ana-babalar, bu

²¹ **BALKAR**, Süheyla, Türk Hukukunda Evlât Edinme, GSÜHFD, Y. 1, S. 2, 2002, s. 247; **AYDOS**, s. 121.

²² TMK. Tasarı ve Gerekçesi, m. 305.

²³ **ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Velâyet, Vesayet, Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku Ankara 2002, s. 234; **ŞİPKA**, s. 308.

²⁴ TMK. Tasarı ve Gerekçesi, m. 305.

²⁵ **SAZAK**, Ömer Faik, Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme, Antalya Barosu Dergisi, Nisan 2002, Y. 23, S. 44, s. 10; **AKINTÜRK**, s. 364.

²⁶ **ŞENER**, Esat, Evlâtlık Müessesesi Üzerine Birkaç Söz, TNBHD, S. 61, Yıl. 1989, s. 4; **FEYZİOĞLU**, s. 362; **ZEVKLİLER**, Aile, s. 884.

çocuğa bir kardeş bulmayı yada farklı cinsiyetten çocuk sahibi olabilmeyi arzulayabilirler. Ayrıca evlât edinilecek kimsesiz bir çocuğunda kardeş ihtiyacını göz önünde bulundurmak gerekir²⁷.

4. Evlâtlık İşlemlerinde Aracı Kurumun Gerekliliği

Yeni getirilen bu düzenleme ile evlât edinme işlemlerinde aracılık sadece Bakanlar Kurlunca yetki verilen devletin kendi yetkili kurum ve kuruluşları tarafından yapılabilecektir. Gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinin bu faaliyetleri yürütemeyecekleri belirtilmiştir²⁸. 1988 tarihli Tasarıda, gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine bu yetki verilmiştir²⁹. Bu çerçevede uzun zamandan beri fiilen aracılık yapan Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Sosyal Hizmetler İl ve İlçe Müdürlükleri bu konuda yetki verildiği takdirde resmi aracı kurum olarak görev yapabilirler³⁰.

B. ÖZEL ŞARTLAR

Türk Medenî Kanunumuz küçüklerin evlât edinilmesi konusunda yukarıda açıklanan genel şartlardan başka bir takım şartlar daha aramaktadır. Özel şartlar olarak nitelendirilen bu şartları aşağıda inceleyeceğiz.

1. Birlikte Evlât Edinme Halinde

a. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Zorunluluğu

743 sayılı önceki Medenî Kanunumuz eşlerden birinin evlât edinebilmesini diğer eşin bu işleme rıza göstermesi şartına bağlamıştı (TKM. m. 255/I)³¹. Bunun sebebi, evlât edinilmenin, her iki tarafın eşini de, hisleri, menfaatleri ve hukukî durumları bakımından yakından ilgilendirmesidir³².

4721 sayılı yeni Türk Medenî Kanununun 306/I. maddesine göre; “Eşler ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler” hükmü getirilmiştir. Buna göre, kanun koyucu bir küçüğü veya ergin yada kısıtlı bir kişiyi birlikte evlât edinebilme hakkını sadece eşlere tanımakta, evli olmayanlara örneğin, iki kardeşe yada iki arkadaşa bir kimseyi evlât edinme

²⁷ **TEKİNAY**, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1971, s. 361.

²⁸ **RUHİ**, Tanınma, s. 50.

²⁹ **ŞİPKA**, s. 318.

³⁰ **RUHİ**, Tanınma, s. 50.

³¹ **OĞUZMAN**, Kemal/ **DURAL** Mustafa, Aile Hukuku, İstanbul 1998, s. 252; **YALMAN**, s. 215.

³² **ATAAY**, Aytekin, Medenî Hukukta Evlât Edinme, İstanbul 1957, s. 59 (ATAAY, Evlat Edinme); **OĞUZMAN/DURAL**, s. 252.

hakkı vermemektedir³³. Kanunda “ çocuksuzluk (sahih nesepli alt soyun olmaması)” şartı kalkınca buna bağlı olarak eşlerin birlikte evlât edinme zorunluluğu getirilmiştir. Zira, artık çocuğu olan eş de evlât edinebileceğine göre İsviçre’de olduğu gibi (İMK. m. 264/a), kural olarak eşlerin tek başına evlât edinmesine izin verilmemektedir³⁴.

b. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Şartları

Eşlerin birlikte evlât edinebilmeleri için alternatif iki şart aranmaktadır. Bunlar, eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekir (TMK. m. 306/II). Birlikte evlât edinme için bu iki şarttan sadece birinin bulunması yeterlidir³⁵.

aa. Eşlerin En Az Beş Yıldan Beri Evli Olmaları Gerekir

Eşlerin birlikte evlât edinmelerinde aranılacak alternatif şartlardan biri, onların en az beş yıldan beri evli olmalarıdır. Bu şartı gerçekleştiren eşlerin belli bir yaşı doldurmuş bulunmalarına gerek yoktur. Örneğin, kısa bir süre önce evlenmiş olmakla birlikte otuz yaşını doldurmuş bulunan eşler evlât edinebilecekleri gibi; otuz yaşını doldurmamış olmakla birlikte en az beş yıldan beri evli olan eşler de evlât edinebilir³⁶.

bb. Eşlerin Otuz Yaşını Doldurmuş Olmaları Gerekir

Eşlerin yaşına ilişkin genel temayül, evlât edinenin yaşının küçültülmesine doğru açık bir gidiş göstermekte ve bu hususta Medenî Kanunumuz örnek teşkil etmektedir. 1983 öncesi kırk olan evlât edime yaşı 2846 sayılı kanunla otuz beşe indirilmiş ve 4721 sayılı yeni düzenleme ile bu yaş sınırı otuz yaşın doldurulması olarak kabul edilmiştir³⁷. Alman Medenî Kanununun 1743. maddesine göre, Alman Hukukunda evlât edinme yaşı 25 olarak düzenlenmiştir. Bu sayede evlât edinme tabiatı taklit eder kuralından ayrılarak, bu müesseseye sosyal bir hizmet gördürmek amaçlanmaktadır³⁸. Çünkü evlât edinme ihtiyacı genç yaşlarda duyulur. Ayrıca çocuğu olmayan

³³ **BAYGIN**, Cem, Evlât Edinmenin Koşulları, AÜEHFD, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan 2003, s. 607 (BAYGIN, Koşullar); **AKINTÜRK**, s. 365.

³⁴ **ŞIPKA**, s. 309; **BALKAR**, s. 253.

³⁵ **AKINTÜRK**, s. 365.

³⁶ **RUHİ**, Tanınma, s. 24; TMK. Tasarı ve Gerekçesi, m. 306/II.

³⁷ **MARX**, Yvonne, Yabancı Memleketler Mevzuatında Evlât Edinme, AD. Y. 42, S. 8, Ağustos 1951, s. 1257 (Çeviren, Reşat D. TESAL); **ÖZTAN**, Bilge, Medenî Kanunun Kabulünün 70. Yılında Aile Hukuku, AÜHFD, C. XLIV, S. 1-2, s. 122.

³⁸ **EGGER**, August, İsviçre Medenî Kanun Şerhi, Aile Hukuku, C. II, Zürich 1943 (Çeviren, Tahir ÇAĞA), s. 44; **ARIK**, Mukayese, s. 99; **TEKİNAY**, s. 359.

ailelerin evlât edinmeleri söz konusu olduğunda, bu ailelere daha erken yaşta bu imkânı vermekle, hem aileler hem de korunmaya muhtaç çocuklar açısından beklentileri karşılanmış olmaktadır³⁹.

c. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Zorunluluğunun İstisnaları

Evli kişiler kural olarak bir küçüğü tek başlarına evlât edinmeyeceklerdir. Ancak TMK. m. 306/III ve 307/II bu kurala iki istisna getirmiştir. Bunlardan ilki TMK. m. 306/III'e göre, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu (kendi üvey çocuğunu) evlât edinmesi, diğeri de TMK. m. 307/II' de sayılan bir takım özel hallerin varlığı nedeniyle, eşlerin birlikte evlât edinebilmelerinin mümkün olamamasıdır⁴⁰.

aa. Diğer Eşin Çocuğunu Evlât Edinme

Eşlerden biri, genel kuralın aksine, diğerinin çocuğunu tek başına evlât edinebilir. Şayet eşlerden biri diğerinin çocuğunu evlât edinecekse, en az iki yıldan beri evli olmaları veya evlât edinecek olanın otuz yaşını doldurmuş olması yeterli kabul edilmiştir (TMK. m. 306/III). Ancak bu durumda şöyle bir ihtimal söz konusu olabilir: Otuz yaşını doldurduğu halde, henüz evlilikleri iki yılı doldurmamış olan çiftlerden evlât edinmek isteyen tarafın, evlât edineceği çocuğa bir yıl bakmış ve eğitmiş olması şartı aranacak mıdır? İsviçre'de bu bakım gözetim şartının aranacağı, aksi takdirde evlât edinmeye izin verilmesinin çocuğunun menfaatlerine aykırı olacağı ileri sürülmüştür. Ancak İsviçre Medenî Kanununda 26.6.1998'de çıkartılan ve 1 Ocak 2000'de yürürlüğe giren bir kanun ile yapılan bir değişiklikle (İMK. m. 264 a/III), üvey çocuğun evlât edinilebilmesi için yaş şartı kaldırılarak, en az beş yıldan beri evli olma durumu getirilmiştir. İsviçre'deki bu yeni değişikliğin sebebi; üvey çocuğun sadece yeni eş hatırına evlât edinilmesi halinde, bu evliliğin kısa bir süre sonra boşanma ile sonuçlanmasının, üvey evlât ile evlâtlık ilişkisi kuran diğer eşin ilişkisinde meydana getireceği olumsuzluklardır. Çünkü evlât edinen kişi evlilik sona erince üvey çocuğunu evlâtlık ilişkisinden soyutlayabilir⁴¹. Bu nedenlerle üvey çocukların evlât edinilmesine karşı çıkan yazar, hatta evlât edinilmesini yasaklayan kanunlar bulunmaktadır⁴².

bb. Birlikte Evlât Edinmenin Mümkün Olamaması

TMK. m. 307/II' de, eşlerin ancak birlikte evlât edinebilecekleri kuralının ikinci istisnası yer almaktadır. Buna göre, otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi yada mahkeme kararıyla iki yılı

³⁹ **TABEL**, Taner, Türk Hukukunda Evlât Edinme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1992, s. 54; **TEKİNAY**, Aile, s. 359.

⁴⁰ TMK. Tasarı ve Gerekçesi, 306 ve 307. maddeler.

⁴¹ **ŞIPKA**, s. 310.

⁴² **SEROZAN**, Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul 2000, s. 146.

aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığını ispat etmesi halinde, tek başına evlât edinebilir⁴³.

2. Tek Başına Evlât Edinme Halinde

TMK. m. 307'de tek başına evlât edinmeye ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Buna göre, evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir (TMK. m. 307/I). Yine, eşin birlikte evlât edinmesinin imkânsız olması halinde de, kanunumuz diğer eşe tek başına evlât edinebilme hakkı vermektedir⁴⁴.

a. Otuz Yaşını Doldurmuş Olmak

Evli olmayan kişilerin evlât edinebilmeleri, otuz yaşını doldurmuş olma şartına bağlanmıştır⁴⁵. Tek başına evlât edinme yaşı İsviçre'den farklı olarak otuz yaşa indirilmiştir. Tek başına evlât edinecek olanlar öncelikle evli olmayan kişilerdir. Zira evli olan kişilerin tek başına evlât edinmesi yukarıda belirtilen istisnalar dışında mümkün değildir⁴⁶.

b. Eşin Birlikte Evlât Edinmesinin Mümkün Olamaması

Eşler bir kimseyi ancak birlikte evlât edinebilirler. Bu itibarla bir eşin tek başına evlât edinmesi kural olarak mümkün değildir. Ancak otuz yaşını doldurmuş bir eş için, bir kimseyi diğer eşiyile birlikte evlât edinmek imkansız hale gelmişse, bu durumda artık kanun koyucu diğer eşe tek başına evlât edinebilme hakkını tanımaktadır. Buna göre, otuz yaşını doldurmuş eş, diğer eşin; ayırt etme gücünden sürekli yoksun bulunması, iki yılı aşkın bir süredir nerede olduğunun bilinmemesi ve mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri kendisinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığını ispat ederse tek başına evlât edinebilir⁴⁷. Tek başına evlât edinme isteminde bulunan eşin yukarıdaki üç halden yalnızca birini mahkemede ispat etmesi gerekli ve yeterli olacaktır⁴⁸.

3. Evlât Edinenle Evlâtlık Arasında Belli Bir Yaş Farkının Olması

Evlât edinenle evlâtlık arasında en az on sekiz yaş fark bulunmalıdır. Yani evlât edinen evlâtlıktan on sekiz yaş büyük olmalıdır⁴⁹. Oysa İsviçre'de

⁴³ AKINTÜRK, s. 366; AYDOS, s. 122; TMK, Tasarı ve Gerekçesi, m. 307/II.

⁴⁴ TMK. Tasarı ve Gerekçesi, m. 307.

⁴⁵ AKINTÜRK, s. 366.

⁴⁶ ŞİPKA, s. 311.

⁴⁷ KILIÇOĞLU, Yenilik, s. 115; AYDOS, s. 122.

⁴⁸ AKINTÜRK, s. 367.

⁴⁹ OĞUZMAN/DURAL, s. 246.

yeni düzenleme ile bu yaş farkı on altıya indirilmiştir (İMK. m. 265)⁵⁰. Kanunumuz bu hükmüyle, evlât edinme yoluyla, evlâtlık ile evlât edinen arasındaki zaman mesafesini, gerçek ana baba ile çocukları arasındaki yaş farkına benzetmek istemiştir⁵¹.

4. Küçüğün Rızası

TMK. m. 308/II' ye göre; "Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez". Aynı düzenleme 743 sayılı önceki Medenî Kanunumuzun 254. maddesi birinci fıkrasında düzenlenmişti⁵². Buna göre, evlâtlığın kendi rızası ancak ayırt etme gücüne sahip olması halinde söz konusudur. Evlât alınacak kimse eğer ayırt etme gücüne sahip ve reşit yani tam ehliyetli ise, evlât edinme işleminin meydana gelmesi için gerekli olan rızayı kimsenin yardımına veya görüşüne ihtiyacı olmaksızın kendisi verebilir⁵³. Evlâtlığa alınacak kişi ayırt etme gücüne sahip küçük ise, o zaman hem kendisinin hem de ana ve babasının; şayet ayırt etme gücüne sahip kısıtlı ise, vasi ve vesayet dairelerinin onayını almak gerekir⁵⁴.

5. Küçüğün Ana Ve Babasının Rızası

TMK. m. 309/I'e göre; "Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir". Buna göre, küçüğün evlât edinilmesi anne ve babanın birlikte rızalarını gerektiren bir işlemdir. TMK. m. 355/I'e göre, ergin olmayan çocuk ana ve babasının velâyeti altındadır. TMK. m. 336/I'e göre ise, evlilik devam ettiği sürece velâyeti ana ve baba birlikte kullanırlar. Bu nedenle, evlât edinme işleminde hem ananın hem de babanın rızası gerekir⁵⁵. Çünkü, yapılan işlemle velâyet hakkı sona ermektedir.

6. Vesayet Dairelerinin İzni

TMK. m. 308/III'e göre; "vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât

⁵⁰ **TURHAN**, Nedim, Evlât Edinme, YD, C. XXVI, S. 1-2, Ocak- Nisan 2000, s. 5; **ŞİPKA**, s. 311.

⁵¹ **ZEVKLİLER/ ACABEY/ GÖKYAYLA**, Zevkliler Medenî Hukuk, Giriş-Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Ankara 2000, s. 975; **TEKİNAY**, Aile, s. 364; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 231.

⁵² **AYDOS**, s. 123.

⁵³ **YALMAN**, s. 215; **TABEL**, s. 67.

⁵⁴ **OĞUZMAN/DURAL**, s. 249.

⁵⁵ Yargıtay 2. HD. 13.5.1985 gün ve 85/4403 E., 85/4609 sayılı kararına göre, "...evlât edinilmesine izin istenen çocuk boşanmadan sonra doğmuş ve velâyeti henüz düzenlenmemiş olduğundan, ana ve babanın velâyeti birlikte kullandıklarının kabulü gerekir. Bu durumda ana ve babanın müşterek rızaları alınmadan sadece babanın rızasına dayanan, evlât edinmeye izin davasının reddi gerekir..." (İKİD., Y. 25, S. 296, Ağustos 1985, s. 3550).

edinebilir". Buna göre, evlât edinilmek istenen kişi vesayet altında ise, örneğin, velâyet nez' edilmiş ve kendisine vasi tayin olunmuşsa, küçük ayırt etme gücüne sahip olsa bile, vasisinin ve vesayet dairelerinin izni gerekir⁵⁶. Evlât edinmeye izni küçüğün yerleşim yerindeki vesayet daireleri verir (TMK. m. 411). Vesayet altındaki küçüğün evlât edinilmesi için, vasisinin rızası ile birlikte, evlâtlığın ikametgahı sulh hukuk mahkemesinin izni ve asliye hukuk mahkemesi hakiminin bunu tasdik etmesi gereklidir. Çünkü vesayet makamı, sulh hukuk mahkemesi; denetim makamı, asliye hukuk mahkemesidir (TMK. m. 397/II)⁵⁷.

II. ERGİNLERİN VE KISITLILARIN EVLÂT EDİNİLMESİ AÇISINDAN

4721 sayılı Medenî Kanun, küçüklerin evlât edinilmesiyle, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesini farklı şartlara tabi tutmuştur. Küçüklerin evlât edinilmesinden farklı olarak, erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesine daha sınırlı koşullar getirilmiştir⁵⁸.

A. EVLÂT EDİNENİN ALTSOYUNUN OLMAMASI

1. 5399 Sayılı Kanundan Önce

Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesini düzenleyen ve üç bentten oluşan TMK. m. 313/I'de, erginlerin ve kısıtlıların hangi hallerde evlât edinilebilecekleri, üç alternatif şart olarak sınırlayıcı bir şekilde sayılmıştı. Üç alternatif halde de geçerli olan ortak şart, fıkranın ilk cümlesine göre, evlât edinenin altsoyunun bulunmaması idi⁵⁹.

4721 sayılı Medenî Kanunumuz evlât edinmede evlât edinenin alt soyunun bulunmama şartını, sadece küçüklerin evlât edinilmesinde kaldırmış, buna karşılık ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde muhafaza etmişti. Oysa 743 sayılı önceki Medenî Kanunumuz bir kimsenin bir kişiyi evlât edinebilmesi için, sahih nesepli alt soyunun bulunmama şartını küçük-ergin ayrımı yapmaksızın mutlaka aramaktaydı (TKM. m. 253)⁶⁰.

2. 5399 Sayılı Kanundan Sonra

03.07.2005 tarih ve 5399 sayılı Türk Medeni Kanununda Değişiklik yapılmasına Dair Kanun⁶¹, Medeni Kanunun 313 üncü maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesini değiştirerek "Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir" hükmünü

⁵⁶ ÖZTAN, Aile, s. 447; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 233.

⁵⁷ ZEVLİLİLER, Aile, s. 887; VELİDEDEOĞLU, Aile, s. 313; ÖZUĞUR, s. 249.

⁵⁸ ŞİPKA, s. 313.

⁵⁹ TMK, Tasarı ve Gerekçesi, m. 313; ŞİPKA, s. 313.

⁶⁰ AKINTÜRK, s. 370, AYDOS, s. 127.

⁶¹ RG. 15.07.2005, S. 25876.

getirmiştir. Bu hükme göre, kanunun yürürlüğe girdiği 15.07.2005 tarihinden itibaren ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi açısından aranan evlat edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu ortadan kaldırmıştır. Kanun koyucunun yayımı tarihinde yürürlüğe girmesini öngördüğü 5399 sayılı kanun 15.07.2005 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Dolayısıyla, 15.07.2005 tarihinden önce gerçekleştirilen ergin ve kısıtlıların evlat edinilmeleri açısından, evlat edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu aranacaktır. Buna karşılık 15.07.2005 tarihinden sonra gerçekleştirilen ergin ve kısıtlıların evlat edinilmeleri ile ilgili işlemlerde, evlat edinenin altsoyunun bulunup bulunmaması önem arz etmeyecektir. Ancak evlat edinenin altsoyunun açık muvafakati ile ergin veya kısıtlı evlat edinilebilecektir.

B. ERGİN VEYA KISITLININ BAKILIP GÖZETİLMİŞ VE EVLÂT EDİNENLE AİLE HALİNDE YAŞAMIŞ OLMASI

4721 sayılı yeni Medenî Kanunumuz önceki düzenlemeden farklı olarak, ergin ve kısıtlı olan herkesin evlât edinilebilme imkanını ortadan kaldırmıştır. Gerçekten, kanunumuz ergin ve kısıtlıların evlât edinilebilmelerine ancak 313. maddede üç bent olarak düzenlenen şartlardan birinin mevcudiyeti halinde izni vermektedir. Maddede düzenlenen haller alternatif haller olup, sınırlayıcı (tahdidi) biçimde sayılmışlardır.⁶² Bu haller şunlardır:

1- Bedensel veya zihinsel özrü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,

2- Evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle gözetilmiş ve eğitilmiş ise,

3- Diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen, en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile halinde birlikte yaşamakta ise,

Yukarıda üç numaralı bentteki “diğer haklı sebepler” ifadesi, madde gerekçesinde “yukarıda sayılanlardan başka haklı sebepler mevcut ise” anlamındadır.

Ergin veya kısıtlıların evlât edinilmelerinde her üç halde de en az beş yıl gibi bir sürenin geçmiş olması istenmektedir. Bu düzenleme ile evlât edinen ile evlâtlığın birbirlerini uzun süre tanımaları, denemeleri evlâtlık kararı almadan önce düşünmeleri esası getirilmiştir⁶³. Öte yandan, evlât edinilecek kişi bakımından da bir takım şartlar aranmıştır. Evlât edinilecek kişi “bedensel ve zihinsel özürsüz olmak”, “küçükken bakılmış ve eğitilmiş olmak” yada “evlât edinenle uzun süredir aile halinde birlikte yaşamakta olmak” gibi önemli bir takım şartları haiz olmalıdır⁶⁴.

⁶² AKINTÜRK, s. 370.

⁶³ ÖZUĞUR, s. 252.

⁶⁴ AKINTÜRK, s. 371.

C. ERGİN VE KISITLI EVLÂ İSE DİĞER EŞİN RIZASI

Evlât edinilmek istenen ergin veya kasıtlı kimse eğer evli ise, bu kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir (TMK. m. 313/II). Hatta evlât edinilecek eş tam ehliyetli olsa bile yine de diğer eşin rızası olmaksızın evlât edinilemez⁶⁵. Eşlerden birinin evlât edinmesi konusunda öteki eşin rıza açıklaması, kullanılması bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı bulunan haklardandır. Bu niteliği dolayısıyla temyiz kudretine sahip bulunan eş kendi başına rıza açıklamasında bulunabilir⁶⁶.

4721 sayılı Medenî Kanunumuza göre ise, rızası alınması gereken kişilerden bu rıza alınmamışsa bu durum evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasını gerektirir ve taraflar hakimden evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasını isteyebilirler (TMK. m. 317)⁶⁷.

D. DİĞER HALLER

Medenî Kanunumuz ergin ve kısıtlıların evlât edinilmelerinde küçüklerin evlât edinilmelerinden farklı bir düzenleme yapmıştır. Ancak TMK. m. 313'te düzenlenen bu kurallar dışında, küçüklerin evlât edinilmelerine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de uygulanacağı belirtilmiştir⁶⁸. Buna göre TMK. m. 313/I ve II' de sayılan düzenlemeler dışında erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmelerinde küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanacaktır (TMK. m. 313/II)⁶⁹.

§3. EVLÂT EDİNMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. ŞAHSÎ SONUÇLARI

Evlât edinme ile birlikte gerek evlâtlığın gerekse evlât edinenin şahsına ilişkin bir takım hüküm ve sonuçlar doğmaktadır. Yine bu sonuçlar bakımından yeni Türk Medenî Kanunumuzda farklı bir düzenleme olarak evlenme yasağı getirilmiştir. Bu hususlar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

A. EVLÂTLIĞIN ŞAHSINA İLİŞKİN SONUÇLAR

1. Soyadı

4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre, evlâtlığın evlât edinenin soyadını alması, küçük olmasına bağlıdır (TMK. m. 314/III). Ergin olan evlâtlığın evlât edinenin soyadını alması kendi isteğine bağlıdır (TMK. m.

⁶⁵ AKINTÜRK, s. 371.

⁶⁶ ATAAY, Aytekin, Eşinin Evlât Edinmesine Onamını Bildirmesi Gereken Öteki Eşin Ayırt Gücünden (Temyiz Kudretinden) Yoksunluğu, İÜHFD, C. XXXVIII, S. 1-4, s. 439.

⁶⁷ RUHİ, Tanınma, s. 67.

⁶⁸ TMK. Tasarı ve Gerekçesi, m. 313/III.

⁶⁹ AKINTÜRK, s. 372.

314/III). Burada ergin olan evlâtlığa bir seçme hakkı tanınmıştır. Ergin olan evlâtlık dilerse kendi soyadını dilerse evlât edinenin soyadını kullanabilir. Evlâtlık küçük ise, soyadının değişmesi kanun hükmü icabıdır. Evlâtlık işlemleri tamamlanır tamamlanmaz evlât edinenin soyadını alır⁷⁰. Bunun aksine anlaşma yapılamaz. Eğer küçüğün eski soyadını taşımakta haklı bir menfaati varsa, TMK. m. 27/I' e göre soyadının değiştirilmesini isteyebilir⁷¹.

2. İkametgâh (Yerleşim Yeri)

İkametgâh, bir kimsenin yerleşmek niyetiyle oturduğu yerdir. Onun hukukî adresidir⁷². Evlâtlık şayet ergin ise, her şahıs gibi, onunda ikametgâhı genel hükümlere göre tayin edilir⁷³. Evlâtlık, ergin bulunmuyorsa, kendisi evlât edinenin velâyeti altında kabul edilir (TMK. m. 314). TMK. m. 21 gereğince; “Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babasının ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana ve babanın yerleşim yeridir”. Bu hükme göre, velâyet altındaki küçük veya kısıtlı evlâtlığın ikametgâhı, evlât edinenin ikametgâhıdır⁷⁴.

3. Hısmılık

Evlât edinme işleminin tamamlanması ile, evlâtlık ile evlât edinen arasında bir soybağı ilişkisi kurulur (TMK. m. 282/II). Bu hüküm gereğince, evlâtlıkla evlât edinen arasında hısmılık ilişkisi doğmaktadır. Evlât edinenle evlâtlığın altoyu arasında hısmılık ilişkisinin meydana gelip gelmeyeceği hususu doktrinde tartışılmalıdır. Bazı yazarlar, meydana gelen soybağı ilişkisinin kan bağına değil, kanuna dayalı olduğu gerekçesiyle hısmılık ilişkisinin kurulamayacağını kabul etmektedirler⁷⁵. Aksi görüşte olan yazarlara göre, kanun, evlât edinmenin meydana getirdiği hısmılığı evlâtlığın altoyuna da teşmil etmiştir. Evlâtlığın altoyu ister reşit olsun, ister olmasın, evlât edinen ile hısm telakki edilir⁷⁶ ve ona kan hısmı gibi mirasçı olur (TMK. m. 500). Buna mukabil, evlâtlık, evlât edinenin kan ve sıhrî hısmılarıyla hısm olamaz. Evlâtlık, evlât edinenin daha sonra evlât edindiği evlâtlıkların ve sonradan doğan çocukların kardeşi olmaz⁷⁷. Aynı şekilde, evlât edinenle evlâtlığın kendi

⁷⁰ ÖZTAN, Aile, s. 453; AYDOS, s. 135.

⁷¹ OĞUZMAN/DURAL, s. 260.

⁷² ÖZTAN, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2002, s. 285.

⁷³ TABEL, s. 107.

⁷⁴ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s. 289; AYDOS, s. 136.

⁷⁵ AKINTÜRK, s. 376; ZEVKLİLER, Aile, s. 891; TEKİNAY, Aile, s. 371; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 236-237.

⁷⁶ SAYMEN/ELBİR, s. 349; OĞUZMAN/DURAL, s. 256.

⁷⁷ ARSEBÜK, s. 513; AKINTÜRK, s. 376; RUHİ, Tanınma, s. 54; ÖZTAN, Aile, s. 455.

hısımları arasında bir hısımlık doğmaz; dolayısıyla, evlâtlık ile evlât edinmenin hısımları da birbirleriyle akraba haline gelmezler⁷⁸.

İsviçre’de 1972 yılında yapılan kanuni düzenleme ile, evlât edinilen küçüğün öz ana babası ile hukukî ilişkileri -mirasçılık dâhil- tamamen sona ermektedir. Bu duruma, öğretide tam evlât edinme adı verilmektedir⁷⁹. İsviçre’deki bu düzenleme, çocuğun yararı ve güvenliği ilkesinin sağlanması için kabul edilmiştir. Bu ilke gereğince, evlâtlık, evlât edinen ana ve babanın gerçek çocuğuymuş gibi tüm hukukî sonuçlardan yararlanır. Hatta evlât edinilen çocuk ile, evlât edinenin kan ve sıhri hısımları arasında gerçek bir çocuğun sahip olduğu hısımlık ilişkisi kurulur⁸⁰. Aynı şekilde, İsviçre Medenî Kanununa göre, evlât edinme, küçüğün asıl ana babası ile olan hısımlık ilişkilerini sona erdirirken buna bağlı olarak mirasçılık sıfatını da kaybeder (İMK. m. 367/III). Bunun tek istisnası, diğer eşin çocuğunun evlât edinilmesine görülür. Bu durumda küçüğün asıl ana yada babasına karşı olan nesep ilişkisi devam eder (İMK. m. 367/II). Evlâtlığın kan hısımları ile de hısımlık ilişkisi tamamen sona ermekle birlikte, sadece onlarla olan evlenme engeli devam eder (İMK. m. 95).

4. Evlâtlığın Gerçek Ana Babasıyla İlişkileri

Evlât edinmeyle birlikte, ana babaya ait olan hak ve yükümlülüklerin evlât edinene geçmesi, çocuğun gerçek ana babasıyla olan tüm ilişkilerinin kesileceği anlamına gelmez⁸¹. Yargıtay’a göre, evlâtlığın gerçek ana babası, küçük çocuklarıyla şahsi ilişkide bulunmak hakkına sahiptirler. Evlât edinen buna engel olmak isterse, ana ve baba evlâtlık olan çocuklarıyla şahsi ilişkilerini düzenlenmesini hakimden isteyebilirler⁸².

⁷⁸ **TEKİNAY**, Aile, s. 371; **ARSEBÜK**, s. 513; **ÖZTAN**, Aile, s. 455.

⁷⁹ **ŞIPKA**, s. 314; **SEROZAN**, Çocuk, s. 152.

⁸⁰ **ŞIPKA**, s. 314; **TABEL**, s. 108; **OĞUZMAN/DURAL**, s. 256, dipnot 623.

⁸¹ **OĞUZMAN/DURAL**, s. 261.

⁸² Yargıtay 2. HD, 1.11.1983 gün ve E. 1983/7785, 1983/8111 sayılı kararına göre; “Evlâtlık ilişkisi kurulmakla, evlâtlığın asıl ana babası ile irs bağı kesilmez. Kişisel ilişki kurma hakkı irs ve nesep bağından doğmaktadır. Bu sebeple, evlâtlıkla kendi ana babası arasında kişisel ilişkinin düzenlenmesi zorunlu olup, bu talebe yönelik talebin reddi yerinde değildir” (YKD. 1989, C. X, S. 9, s. 1353); Yine Yargıtay’ın 2. HD. 13.5.1991 gün ve E. 1991/4151, 1991/7800 sayılı kararına göre; “Yargıtay’ın 18.11.1959 günlü ve 12/29 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında açıklandığı üzere, kişisel ilişki kurma hakkı ne velâyet hakkının bir sonucu ne de baba olmanın bir sonucudur. Her şeyden önce çocuğun psikolojik gelişim ve gelecekteki maddi menfaatleri gözetilerek bu hak getirilmiştir” (YKD. C. XVIII, S. 4, Nisan 1992, s. 516-518).

B. EVLÂT EDİNENİN ŞAHSINA İLİŞKİN SONUÇLARI

1. Velâyet Hakkı

Evlât edinme işlemimin tamamlanması ile birlikte, ana babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK. m. 314/I). Evlât edinme işleminin tamamlanmasıyla henüz reşit olmayan evlâtlık, evlât edinenin velâyeti altına girer⁸³. Yani asıl ana ve babanın evlâtlık üzerindeki velâyet hakkı sona erer⁸⁴. Evlâtlık eşlerden yalnızca biri tarafından evlât edinilmiş ise, sadece evlât edinenin velâyeti altına girer. Evlât edinmeyen diğer eşin velâyeti söz konusu olmaz, yani burada ortak velâyet esası cereyan etmez⁸⁵. Eşlerin birlikte evlât edinmeleri halinde, evlilik devam ettiği sürece eşler velâyeti birlikte yürütürler (TMK. m. 336/I). Velâyet hakkı, taraflardan birinin ölümü halinde sağ kalan eşe, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir (TMK. m. 336/III). Evlât edinme ile meydana gelen velâyet hakkı, normal velâyet hakkındaki kapsama sahiptir. Evlât edinen, velâyeti altındaki evlâtlık hakkında, iâşe ve terbiye, eğitim ve öğrenim görev ve yetkilerine sahip olur⁸⁶. TMK. m. 342/I'e göre, evlât edinen velâyet hakkının kapsamı dahilinde üçüncü kişilere karşı evlât edinenin kanuni temsilcisidir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında eşler birlikte evlât edinmişlerse, iyi niyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayılabilirler. Evlât edinenin velâyet hakkından kısmen veya tamamen vazgeçmesi mümkün değildir⁸⁷. Evlât edinenin ölmesi halinde veya velâyet hakkının kendisinden alınmasından sonra, velâyet hakkı kendiliğinden asıl ana babasına dönmeyebilir. Bu durumdaki evlâtlığın velâyeti askıda olup, evlâtlığa bir vasi tayin edilmesi gerekir⁸⁸.

⁸³ RUHİ, Tanınma, s. 60; KÖPRÜLÜ /KANETİ, s. 237.

⁸⁴ Yargıtay 2. HD. 3.5.1976 gün ve 3621/3760 sayılı kararına göre, "Evlât edinme sözleşmesi gerçekleşince velâyet evlât edinene geçer ve asıl ana babanın velâyet hakkı sona erer" (YKD. Y. 1977, S. 2, s. 179).

⁸⁵ ZEVKLİLER, Aile, s. 892; FEYZİOĞLU, s. 376.

⁸⁶ TARAKÇIOĞLU, İhsan, Ana Babanın Temsil Yetkisi ve Kaynağı, AİTİAD. C. III, S. 1, Y. 1971, s. 200; SAYMEN/ELBİR, s. 351.

⁸⁷ ÖZTAN, Aile, s. 458.

⁸⁸ Yargıtay 2. HD. 10.11.1954 gün ve 17/24 sayılı kararına göre; "... evlât edinme muamelesinin tekemmülü (tamamlanması) ile ana ve babanın velâyet hakkını zayi edip evlât edinen kimseye geçen küçük üzerindeki velâyet hakkının vefat sebebiyle zevali (son bulması) vukuun da kendiliğinden, salahiyettar makamın müdahalesine lüzum olmaksızın asıl ana ve babaya veyahut bunlardan berhayat olana (yaşayana) avdet (geri dönme) ve intikal etmeyip bu gibi hallerde küçüğe bir vasi tayini icap edeceğine üçte ikiyi geçen ekseriyetle karar verildi" (ÖZÜĞÜR, s. 280-282).

2. Bakım Yükümlülüğü

Evlâtlık işleminin tamamlanmasıyla ana babaya ait haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer. Yine ana baba çocuklarının bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler (TMK. m. 185/II). Bu hüküm gereğince, evlât edinme işleminin tamamlanmasıyla evlât edinen, evlâtlığın bakım ve iaşesinden birinci derecede sorumlu hale gelir. Asıl ana ve babanın bakım mükellefiyeti sona erer⁸⁹. Evlât edinen, çocuğun bakım ve eğitimine, mallarının idaresine özen gösterecektir. Eğer, eşler küçüğü birlikte evlât edinmişlerse velâyet birlikte her ikisine de geçeceğinden bakım borcu her ikisine ait olacaktır. Eşler bu borcun yerine getirilmesine birlikte özen gösterecekler yine velâyetle ilgili, mesleki eğitim, dini eğitim, evlâtlık mallarını idare hakkı, küçüğün reşit olacağı tarihe kadar evlât edinen eşlerde olacaktır⁹⁰.

3. Ana Baba Adı

4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 314. maddesinin dördüncü fıkrasına göre; “Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır”. Türk Medenî Kanununda belirtilen istisnai şartların gerçekleşmesi halinde eşlerden sadece birinin evlât edinmesi halinde bu hüküm uygulanmaz⁹¹. Bu durumda olan evlât edinilen kimse asıl ana ve babasının adını taşımaya devam eder⁹².

Kanun koyucunun mümeyyiz olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır hükmünü getirmekle, evlâtlıkla evlât edinen eşler arasında doğan suni nesep ilişkisini, doğal ilişkiye benzetmek ve eşdeğer saymak istenmiştir. Bu hüküm dolayısıyla, evlâtlık okul çağına geldiği zaman, ana baba adının kendisini evlât edinenlerden farklı isimlerden oluşmasının meydana getireceği olumsuzluklardan korunacaktır⁹³. Hükümde ayırt etme gücüne sahip olmayan küçükten kastedilen 15 yaşından küçük kişilerdir. Uygulamada 15 yaşından küçük kişilerin evlât edinilmesinde bu

⁸⁹ ÖZTAN, Aile, s. 457.

⁹⁰ SAYMEN/ELBİR, s. 350.

⁹¹ Yargıtay 2. HD. 12.3.1987 gün ve 1161/2059 sayılı kararına göre “...karı-koca tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip bulunmayan küçüklerin nüfusta ana baba adı olarak, evlât edinen karı kocanın adları yazılır. Karı-kocadan sadece birinin evlât edinmesi halinde bu hüküm uygulanmaz. Olayda çocuğu sadece kadının evlât edindiği, kocanın evlât edinmediği sabit olduğundan, ana baba adının evlât edine kadının ve evlât edinmediği halde kocasının adının yazılması usul ve kanuna aykırıdır” (ÖZMEN, İsmail, Velâyet, Nesep ve Evlât Edinme Davaları, Ankara 1999, s. 754).

⁹² RUHİ, Tanınma, s. 51.

⁹³ AKINTÜRK, s. 376.

hüküm uygulanmakta, bu yaştan büyük kişiler için bu hüküm uygulanmamaktadır⁹⁴.

C. EVLENME YASAĞI

743 sayılı Türk Kanunu Medenînin 92. maddesinin üçüncü fıkrasında, evlâtlıkla evlât edinen ve bunlardan biriyle diğ erinin koca ve karısı arasında evlenme yasaktır hükmü yer almaktaydı. Bu hüküm gereğince, evlâtlık ilişkisi bir evlenme engelidir. Yani evlâtlık, evlât edinen ve eşi ile, evlât edinen de evlâtlığın eşi ile evlenemezlerdi. Bunlar dışında kalanlar birbirleriyle evlenebiliyorlardı. TKM. m. 121'e göre, evlât edinen ile evlâtlığın evlenmesi halinde, evlilik iptal edilemez, evlâtlık ilişkisi kendiliğinden ortadan kalkar hükmü yer almaktaydı. Görüldüğü gibi, bu durum kesin bir evlenme engeli değildi⁹⁵. Bu yasağ a rağmen evlâtlık ile evlât edinen veya onlardan biri ile diğ erinin eşi evlenmişlerse, evlenme iptal edilmeyip, evlâtlık ilişkisi kanun gereğ i kendiliğinden ortadan kalkmaktaydı⁹⁶.

4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 129. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğ erini alt soyu ve eşi arasında evlenmek yasaklanmıştır. Bu hüküm gereğince, evlâtlık ilişkisinden kaynaklanan evlenme yasağı daha da genişletilmiş, evlâtlık ve evlât edinenin diğ erinin alt soyu ile evlenmesini de yasaklamıştır. Örneğ in, bayan A, evli ve B isimli bir kız çocuğ u vardır. Bayan A'nın kocası öldükten sonra, C isimli bekar bir kişi tarafından evlât edinilmiştir. 743 sayılı Türk Kanunu Medenîye göre C, bayan A'nın alt soyu B ile evlenebilmekteydi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu bunu yasaklamıştır⁹⁷. Yine 743 sayılı önceki kanunumuzda yer alan 121. madde yürürlükten kaldırılmış olduğ undan, artık evlâtlık ilişkisi kesin bir evlenme engeli olarak kabul edilmiştir⁹⁸.

II. MALÎ SONUÇLARI

A. EVLÂT EDİNENİN KÜÇÜĞÜN MALLARINA İLİŞKİN YÖNETİM VE YARARLANMA HAKKI

TMK. m. 314/I gereğince, ana babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlât edinene geçer. Buna göre, velâyete ilişkin tüm hak ve yükümlülükler evlât edinene tatbik edilir. Yani, çocuğ un eğitimi (TMK. m. 339), temsil edilmesi

⁹⁴ İçişleri Bakanlığ ı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğ ünün 22.5.1995 gün ve 10595 sayılı, 1995/10 numaralı genelgesi.

⁹⁵ **BERKİ**, Şakir, Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlâtlığın Mirası, AÜHFD, C. IX, S. 1-2, Y. 1952, s. 13; **DOĞANAY** İsmail, Evlât Edinme ve Bir Kimse Kardeşini Evlât Edinebilir mi? AD. Y. 39, S. 6, s. 733- 734; **YALMAN**, s. 218; **ZEVKLİLER**, Aile, s. 893; **FEYZİOĞLU**, s. 373.

⁹⁶ **ZEVKLİLER**, Aile, s. 893; **TABEL**, s. 113; **İPEKÇİ**, s. 40.

⁹⁷ **KILIÇOĞLU**, Yenilik, s. 7.

⁹⁸ **ŞIPKA**, s. 318; **RUHİ**, Tanınma, s. 63.

(TMK. m. 342), yerleştirilmesi (TMK. m. 347), evlâtlığın mallarını idare ve onlardan istifade (TMK. m. 352-354), evlâtlığın şahsi ve mali açıdan korunması (TMK. m. 346, 347, 348, 349, 352, 353, 360, 363) hususları hep velâyete ilişkin kural ve hükümlere tabidir⁹⁹.

1. Yönetim Hakkı

TMK. m. 352'ye göre; “Ana ve baba, velâyetleri devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler; kural olarak hesap ve güvence vermezler”. Türk Medenî Kanunumuz velâyet hakkına sahip ana ve babaya çocuğun mallarını yönetme hakkını ve yetkisini, hatta yönetme hakkına yönetim yükümlülüğünü de eklemiştir. Ana babaya çocuğun mallarının yönetimi hususunda tanınan bu hak, velâyete sıkı sıkıya bağlıdır¹⁰⁰. Velâyet hakkının, evlât edinmeyle birlikte evlât edinene geçmesi, ona, kural olarak çocuğun mallarını idare ve onlardan yararlanma yetkisini de verir¹⁰¹.

Evlâtlığın mallarını yönetme yeni düzenlemede hem hak hem yükümlülük olarak hükme bağlanmış olduğuna göre, ana baba veya onlardan biri bu haktan feragat edemez veya biri yönetimi diğerine devredemez. 743 sayılı TKM. m. 278'de sadece malları yönetmekten söz etmişken, yeni düzenleme, malları yönetmenin ana ve baba için hem hak hem de yükümlülük olduğunu açıkça belirtmektedir (TMK. m. 352/I).

2. Yararlanma Hakkı

TMK. m. 354'e göre; “Ana ve baba kusurları sebebiyle velâyetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler”. Doğal olarak evlât edinen kişi de TMK. m. 314/I hükmü gereğince, evlâtlığın mallarından yararlanma hakkını kazanır¹⁰². Aslında bu hak evlât edinenin velâyet hakkından doğmaz; sırf suni de olsa, evlâtlığın ana ve babası olmasından doğmaktadır¹⁰³. TMK. m. 354 hükmü gereğince, evlât edinen velâyet hakkından kusuru ile mahrum olmadıkça, henüz küçük olan evlâtlığın mallarından yararlanma hakkı devam eder. Evlât edinen, velâyeti suiistimal sebebiyle velâyetten mahrum edilmiş ise, yararlanma hakkı son bulur. Örneğin evlâtlığın mallarını kendi menfaatine tasarruf eylemesi halinde velâyet nez edilirse evlât edinenin yararlanma hakkı son bulur. Fakat velâyet, evlât edinenin aczi yada temyiz kudretinden mahrumiyeti gibi sebeplerle vesayete tabi olması halinde son bulmuşsa artık yararlanma hakkı son bulmaz¹⁰⁴.

⁹⁹ **SAYMEN/ELBİR**, s. 351.

¹⁰⁰ **AKINTÜRK**, s. 415.

¹⁰¹ **GÖNENSAY**, s. 35.

¹⁰² **ZEVKLİLER**, Aile, s. 892.

¹⁰³ **BERKİ**, Evlât Edinme, s. 116.

¹⁰⁴ **BERKİ**, Evlât Edinme, s. 117.

B. YARDIM NAFKASI

TMK. m. 185/II' ye göre, çocukların bakım, eğitim ve gözetiminden eşler birlikte sorumludurlar. Bunun sonucu olarak, evlât edinenin, evlâtlığa karşı nafaka mükellefiyeti söz konusudur. Evlâtlık ilişkisinin kurulmasıyla birlikte, asıl ana ve babasının nafaka mükellefiyeti sona erer. Dolayısıyla, evlât edinen kimse evlâtlık reşit oluncaya kadar ona bakmak zorundadır¹⁰⁵. Ancak evlât edinen nafaka mükellefiyetini yerine getirmeye muktedir olmadığı takdirde, evlâtlığa karşı asıl ana ve babasının nafaka mükellefiyeti söz konusu olur. Bu halde, çocuğun asıl ailesi, çocuğun bakım ve iâşesini temin etmekle yükümlüdür¹⁰⁶.

C. EVLÂT EDİNENİN MİRASLA İLGİLİ SONUÇLARI

Evlât edinmenin miras hukuku bakımından meydana getirdiği sonuçları, “evlât edinenin mirasçılığı” ve “evlâtlığın mirasçılığı” açısından ayrı ayrı incelemek mümkündür.

1. Evlât Edinenin Mirasçılığı

743 sayılı TKM. m. 447/II'de evlât edinen bir kimse ve hısımlarının evlâtlığa mirasçı olamayacakları belirtilmişti. Aynı hüküm 4721 sayılı TMK. m. 500/II'de kabul edilmiş ve evlât edinen ve hısımlarının evlâtlığa mirasçı olamayacakları hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm, evlâtlığın gerçek hısımlarının miras hakkını azaltmamak veya kaldırmamak amacıyla konulmuştur. Bununla birlikte, evlât edinen kimseyi evlâtlığın mirasçıları arasına dahil etmek, evlâtlık ilişkisinden menfaati olmayan, bu ilişkiden doğrudan doğruya faydalanamayan evlâtlığın hısımlarının hakkına tecavüz olur¹⁰⁷.

Evlât edinmeye ilişkin olarak İsviçre Medenî Kanununda 30.6.1972 tarihinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Buna göre, evlât edinen ve hısımlarının evlâtlığa mirasçı olabilecekleri kabul edilmiştir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda kanuni mirasçılığın tek taraflı düzenlenmiş olmasını yani bir başka ifadeyle, evlât edineninde evlâtlığa kanuni mirasçı olabilmesi imkanının verilmemiş olması eleştirilmiştir. Örneğin, terk edilmiş bir çocuğun evli bir çift tarafından evlât edinildiğini ve bunların yıllarca çocuğa bakıp okuttuklarını, çocuğun iyi gelir getiren bir meslek edindiğini ve önemli bir malvarlığına sahip olduğunu varsayalım. Böyle bir evlâtlığın genç yaşta bekar ölmesi halinde, yıllarca çocuğa bakan onu okutan ve bağrına basan evli çiftin ona mirasçı olamamalarına neden olacaktır. Buna karşın çocuk öldükten sonra ortaya çıkan hiç tanımadığı hısımları ona mirasçı olabileceklerdir. Bunun hakkaniyet ve

¹⁰⁵ RUHİ, Tanınma, s. 55.

¹⁰⁶ ÖZUĞUR, s. 277, EGGER, s. 56.

¹⁰⁷ BERKİ, Evlâtlığın Mirası, s. 22; YALMAN, s. 221.

adalet duygularını zedelediği ortadadır¹⁰⁸. Ancak evlât edinenin evlâtlığa mirasçı olabilmesi evlât edinmenin amacına ters düşen evlâtlık ilişkilerini de beraberinde getirebilir. Örneğin, kendisine yüklü bir mal düşen çocuğun evlât edinilmek istenmesinde daha çok sevgi ve çocuğun bakımı değil, onun mallarından yararlanmak söz konusu olabilir. Yine evlât edineni mirasçı kabul etmek, evlâtlık ilişkisinden menfaati olmayan bu ilişkiden doğrudan doğruya yararlanmayan evlâtlık hısımlarının hakkına tecavüz teşkil eder. Bu sebeplerle, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu tasarı halinde TBMM. Adalet komisyonunda görüşülürken, mirasçılığın tek yönlü olması, yani evlât edinenin evlâtlığın mirasçısı olamaması eleştirilmiş, bu yöndeki değişiklik önerisi kabul görmemiştir. Bu daha ziyade evlâtlığın asıl ailesiyle ilişkisinin devam etmekte olması gerekçesine dayandırılmıştır¹⁰⁹.

2. Evlâtlığın Mirasçılığı

a. Genel Esaslar

TMK. m. 314/II'ye göre, evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur. TMK. m. 500/I'e göre, evlâtlık ve altoyu, evlât edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar. Bu hükümler doğrultusunda, evlâtlık ve altoyu, evlât edinenin birinci zümreden mirasçısı olup, mahfuz hisseye sahiptirler¹¹⁰. Bunun için, miras bırakanın ölümü anında geçerli bir evlâtlık ilişkisi mevcut olmalıdır. Miras bırakanın ölümü anında geçerli bir evlâtlık ilişkisi mevcut değilse, evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olamaz¹¹¹.

Evlâtlık tek başına mirasçı olabilir. Bu durumda, mirasın tümü onun olur. Evlâtlık, evlât edinenin diğer çocuklarıyla birlikte mirasçı olursa, mirastan onlarla eşit oranda pay alır. Evlâtlık sadece evlât edinenin eşiyile birlikte mirasçı olursa, payı terekenin $\frac{3}{4}$ 'üdür. Evlâtlıkların sayısı birden fazla ise, yine hepsinin payı eşittir¹¹². Bütün birinci zümre mirasçıları gibi, evlâtlıkta evlât edinenin mahfuz hisseli (saklı pay) bir mirasçısıdır. Ancak, 743 sayılı TKM. m. 257/I hükmü, evlât edinenin evlâtlık sözleşmesini yaparken, evlâtlığın kanuni miras hakkını ve dolayısıyla mahfuz hissesini (saklı pay) azaltabileceğini, tümüyle ortadan kaldırayabileceğini veya bunu bazı şartlara bağlayabileceğini kabul

¹⁰⁸ ACABEY, s. 171.

¹⁰⁹ AKINTÜRK, s. 378.

¹¹⁰ İMRE/ERMAN, Miras Hukuku, Yasal Mirasçılık, Ölüme Bağlı Tasarruflar, Mirasın Geçmesi, Mirasın Taksimi, İstanbul 2003, s. 31; EGGER, s. 57; YALMAN, s. 222.

¹¹¹ ERDOĞAN, İhsan, Evlilik Dışı Çocuğun Tabii Babası Kolu Hısımlarına Mirasçı Olması ve Baba Kolu Hısımlarının Ona Mirasçı Olması, GÜHFD, C. II, S. 1-2, Haziran -Aralık 1998, İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, s. 38; AYAN, Mehmet, Miras Hukuku, Konya 2007, s. 46; YALMAN, s. 221.

¹¹² AYAN, Miras, s. 46; BERKİ, Evlât Edinme, s. 126.

etmişti. Örneğin, evlât edinen, ilerde bir çocuğu dünyaya geldiği takdirde, evlâtlığın kanuni miras hakkının ortadan kalkacağını, evlâtlık sözleşmesinde beyan edebilirdi. Evlâtlığın kanuni miras ve mahfuz hissesinin (saklı pay) bu şekilde sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması yalnız evlâtlık sözleşmesinden önce yapılmış bir resmi senet ile yapılabilirdi¹¹³. Bu hüküm 4721 sayılı Türk Medenî Kanunumuza alınmamıştır. Böylece, evlât edinme kararı ile birlikte, evlâtlık evlât edinene mirasçı olacak, bunun aksine bir anlaşma yapabilme imkanı söz konusu olmayacaktır¹¹⁴.

TMK. m. 314/II'ye göre, evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur. Buna göre, evlâtlık, sadece kendisini evlât edinen kimseye mirasçı olacaktır. Evlâtlık, evlât edinenin hısımlarının da halefiyet yoluyla mirasçısı olamaz. Yani, evlâtlığın, evlât edinenden daha önce ölmesi halinde, onun yerine geçerek hısımlarının ileride açılacak mirasından pay alamaz¹¹⁵. Bir kimse evli bir kişi tarafın evlât edinilmişse veya evlât edinen kimse sonradan evlenirse, evlâtlık ve altsoyu sadece evlât edinene kanuni mirasçılardır. Evlât edinmemiş olan diğer eşe karşı mirasçılık sıfatları yoktur. Fakat evlâtlık, her iki eş tarafından birlikte evlât edinilmişse, her ikisinin de kanuni mirasçısı olur¹¹⁶. Bir kimse, kendisinden evlilik dışında dünyaya gelmiş bir çocuğu evlât edinmişse, bu halde evlilik dışı dünyaya gelmiş çocuk hem kan hısımları hem de evlâtlık olarak çift sıfatla mirasçı olamayacak, sadece bir sıfatla mirasçı olacaktır. Çünkü aynı hat üzerinden çifte mirasçılık olmaz¹¹⁷.

Evlâtlık, murise birden çok hatla bağlı ise, hatlara düşen mirasın toplamına göre hak sahibi olur. Yani, çift miras payı alır. Örneğin, muris, evlilik dışı iki çocuğu A ve B'den kendisinden evvel ölen oğlu A'nın kızı D'yi evlât edinse, D hem muristen evvel ölen A'nın yerini alarak ve kan hısımları olarak bu hattan, hem de evlât edinme sebebiyle kendisini doğrudan doğruya murise bağlayan hattan hisse alır¹¹⁸.

¹¹³ **EGGER**, s. 57; **YALMAN**, s. 221; **VELİDEDEOĞLU**, Aile, s. 316; **AYAN**, Miras, s. 45; **SAYMEN/ELBİR**, s. 354; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 237; **FEYZİOĞLU**, s. 375-376.

¹¹⁴ **KILIÇOĞLU**, Yenilik, s. 121; **AYDOS**, s. 134.

¹¹⁵ **AYİTER**, Nuşin /**KILIÇOĞLU**, Ahmet, Miras Hukuku, Ankara 1991, s. 51; **ANTALYA**, Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2003, s. 68; **YALMAN**, s. 222.

¹¹⁶ **KÖPRÜLÜ**, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, Mirasçılar- Ölümüne Bağlı Tasarruflar- Mirasın İntikali (Geçmesi), İstanbul 1985, s. 80; **İNAN**, Ali Naim, Miras Hukuku, Ankara 1982, s. 88; **YALMAN**, s. 222.

¹¹⁷ **OĞUZMAN**, s. 67; **RUHİ**, Tanınma, s. 59; **AYAN**, Miras, s. 47.

¹¹⁸ **İNAN**, Miras Hukuku, s. 88- 89; **OĞUZMAN**, s. 67.

b. Evlâtlığın Gerçek Ana Babasından Mirasçılığı

Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olmakla beraber, gerçek ana babasına karşı olan kanuni mirasçılık durumunu da korur. Yani, evlâtlık, evlât edinenden ve gerçek ana babasından olmak üzere çift miras hakkına sahiptir¹¹⁹. TMK. m. 500 /I'in 2. cümlesi bunu şöyle ifade etmiştir, “Evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder”.

İsviçre Medenî Kanununun 267/II. maddesine göre, evlât edinme ile birlikte, evlâtlık ve gerçek ana babası arasındaki hısımlık ilişkisi sona ermektedir. Buna bağlı olarak evlâtlık, gerçek ana babasına olan mirasçılık sıfatını kaybetmektedir¹²⁰. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile, İsviçre'deki bu düzenlemeden ayrı olarak evlâtlığın gerçek ana babasına mirasçı olabilme hakkı korunmuştur. Nihayet, evlâtlığın miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için, evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağın kurulacağı hüküm altına alınmıştır (TMK. m. 314/V).

c. Evlâtlığın Altsoyunun ve Evlâtlığının Mirasçılığı

aa. Evlâtlığın Altsoyunun Mirasçılığı

TMK. m. 500/I'e göre, evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımlığı gibi mirasçı olur. Madde gereğince, evlâtlığın altsoyu da evlât edinene halefiyet suretiyle mirasçı olabilmektedir. Evlâtlığın, evlât edinenden önce ölmesi durumunda, varsa altsoyu, kök içinde halefiyet esasına göre, evlâtlığın yerine geçer. Daha önce ölen evlâtlığın altsoyu yoksa, miras bırakanın hısımları miras hakkını elde ederler¹²¹. Evlât edinenden önce ölen evlâtlığın kanuni miras hakkı, evlâtlık bağının kurulmasından sonra doğan çocuklarına geçtiği gibi, evlâtlığın evlât edinilmesinden önce doğmuş çocuklarına da geçer. Bu açıdan, evlâtlığın evlât edinme kararından önce doğmuş altsoyu ile evlât edinme karasından sonra doğmuş altsoyu arasında fark yoktur¹²². Evlâtlığın mirasçılığında olduğu gibi, evlât edinmeden doğan kanuni mirasçılıkta halefiyet kuralı, ancak evlâtlık ile altsoyu arasında cereyan eder. Yani, evlât edinenin mirasından yalnızca evlâtlık ve onun altsoyu yararlanabilir. Evlâtlığın diğer kanuni mirasçıları, örneğin, evlâtlığın anası, babası, kardeşi veya yeğeni halefiyet kuralından yararlanarak evlât edinenden miras alamazlar¹²³. Evlâtlığın yalnızca kendisinin evlât edinenin mirasçısı olması gibi, evlâtlığın altsoyu da yalnızca evlât edinenin mirasçısı olur.

¹¹⁹ AYAN, Miras, s. 47; ANTALYA, s. 65; YALMAN, s. 222.

¹²⁰ ACABEY, s. 170; ŞİPKA, s. 314.

¹²¹ İMRE/ERMAN, s. 31; AYAN, Miras, s. 47.

¹²² İMRE/ERMAN, s. 31-32; BERKİ, Evlât Edinme, s. 142; AYAN, Miras, s. 47.

¹²³ ÖZUĞUR, s. 279; TABEL, s. 118; YALMAN, s. 222.

Evlât edinenin ölümü halinde, onun yerine geçerek, hısımlarının ileride açılacak mirasından pay alamazlar¹²⁴.

bb. Evlâtlığın Evlâtlığının Mirasçılığı

743 sayılı önceki Medenî Kanunumuzun yürürlükte olduğu dönemde kanun, evlâtlığın evlâtlığının evlât edinene mirasçı olup olamayacağı konusunda açık bir düzenleme getirmemişti. Doktrinde bazı yazarlar¹²⁵ ise, böyle bir soruya olumsuz cevap vermektedir. Kanun, evlâtlığın evlâtlığının mirasçı olamayacağını 447/I. maddesindeki hükümlerle dolaylı olarak belirtmekteydi. Buna göre, evlâtlığın evlâtlığı ile evlât edinene kimse arasında izafi dahi olsa bir bağ yoktu. Evlâtlığın, evlilik dışı çocuğuna evlât edinene kimsenin izafi dedesi veya ninesi denilebileceği halde, bu ifadeyi evlâtlığın evlâtlığı ile evlât edine hakkında kullanmak mümkün değildi¹²⁶. TKM. m. 447/I'de evlâtlığın altsoyu tabiri kullanılmakla, evlâtlık bu tabirin kapsamına dahil değildi. Burada, evlâtlığın ancak gerçek altsoyunun mirasçılığından bahsedilebilirdi. Evlâtlığın evlâtlığı kastedilseydi, kanunda bu ciheti belirten bir ibare kullanılması icap ederdi. Bu nedenle, evlâtlığın evlâtlığı, evlâtlığın altsoyu tabirine değil, ancak izafi çocuk tabirine dahil olabilirdi¹²⁷.

4721 sayılı Medenî Kanunumuz evlât edinmenin şekline ve esasına ilişkin yeni hükümler kabul etmiş ve bu yolla evlât edime ile meydana gelen ilişkinin gerçek bir nesep ilişkisine benzetilmesi amaçlanmıştır. Ancak burada, mirasa ilişkin hükümler açısından bunu söylemek oldukça zordur. 743 sayılı önceki düzenlemede yer alan hükümler, miras sözleşmesi yapabilme yetkisi hariç (TKM. m. 257/I. c. 3) neredeyse aynen kabul edilmiştir. Bu nedenle, evlâtlığın evlâtlığı için, evlât edinene mirasçı olamayacağını yine söylemek mümkündür. Evlâtlık, sadece evlât edinene mirasçısı olur; evlât edinenin hısımlarına ise mirasçı olamaz. Dolayısıyla, evlâtlık kök içinde halefiyet esası çerçevesinde evlât edinenin yerini almaz. Evlâtlığın sadece evlât edinene mirasçı olabileceği hususu, evlâtlığın evlâtlığının da yalnızca kendisini evlât edinene mirasçı olabileceğine bir gerekçe teşkil edebilir. Dolayısıyla, evlâtlığın evlâtlığı açısından da kök içinde halefiyet prensibi geçerli olmayacaktır. Böylece, evlâtlığın evlâtlığı da, evlât edinenden miras hakkı elde edemeyecektir.

§4. EVLÂT EDİNMENİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Türk Medenî Kanunumuzun 317 ve 318. maddelerinde evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına yer verilmişse de evlâtlık ilişkisinin hükümsüzlüğüne ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir¹²⁸.

¹²⁴ TABEL, s. 121.

¹²⁵ FEYZİOĞLU, s. 375; BERKİ, Evlâtlığın Mirası, s. 30.

¹²⁶ BERKİ, Evlâtlığın Mirası, s. 30.

¹²⁷ BERKİ, Evlâtlığın Mirası, s. 30.

¹²⁸ ATAAY, Evlât Edinme, s. 96; TABEL, s. 123; OĞUZMAN/DURAL, s. 262.

Bu hususta, Borçlar Kanununun sözleşmelerin geçersizliğine ilişkin hükümlerin uygulanması düşünülebilirse de, bu hükümlerin uygulanması ilişkinin niteliğine uygun değildir. Çünkü evlât edinme müessesesi artık yeni düzenlemeyle birlikte sözleşme niteliğini de kaybetmiştir. Bu bakımdan kanunumuzdaki boşluğun diğer aile hukuku ilişkilerine ait hükümlerden yararlanılarak doldurulması düşünülebilir. Bu konuda evlenmenin hükümsüzlüğüne ilişkin hükümlerle nesebin düzeltilmesine ilişkin hükümler göz önünde tutulabilir.¹²⁹ Bu doğrultuda, evlât edinme işleminin geçerli olması için kanunun aradığı asli ve şekli şartların tamam olması zorunludur. Evlât edinmenin kurucu unsurları bulunmadığı takdirde yokluk, kurucu unsurlarda kamu düzenini ilgilendiren sakatlık hallerinde kesin hükümsüzlük (Butlan) ve diğer sakatlıklarda iptal edilebilme söz konusudur.¹³⁰

I. YOKLUK

Evlât edinme için gerekli olan kurucu mahiyetteki unsurların hiç yerine getirilmemiş olması halinde evlâtlık ilişkisi yokluk yaptırımına tabi olur. Kurucu mahiyetteki unsurlardan maksat; mahkemeden evlât edinme kararı alınmamış olmasıdır.¹³¹ Doktrinde, tam ehliyetsiz bir kişinin evlât edinmesi veya tam ehliyetsiz kişi adına kanuni temsilcinin evlât edinmesi halinde bu işlemin yokluk hükmüne tabi olacağını savunan yazarlarda vardır.¹³² 31 Aralık 2001 tarihinde yürürlükten kaldırılan Türk Kanunu Medenîsinin 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce, Mecelle-i Ahkâmı Adliye döneminde evlât edinme müessesesi olmadığından, nüfus siciline her ne sebeple olursa olsun yapılan evlâtlık kaydı hukukî bir hüküm ifade etmez.¹³³ 743 sayılı TMK. m. 256/1'de evlât edinme sözleşmesinin resmi senetle yapılacağı öngörülmüştü. Resmi senedin düzenlenmemiş olması da yokluk hükmüne tabiydi.¹³⁴

II. BUTLAN

Evlât edinmede mutlak butlanı gerektiren sebepler, kamu düzeni ve genel menfaat konuları ışığı altında tespit edilmelidir. Evlât edinme işleminin

¹²⁹ GENÇCAN, Ömer Uğur, Öğreti ve Uygulamada Geçersizlik Nedeniyle Evlâtlık Bağının Sona Ermesi, Yokluk Butlan ve iptal Davaları, AD. Y. 1992, S. 7, Nisan 2001, s. 31.

¹³⁰ AYAN, Nurşen, Evlât edinmenin Hükümsüzlüğü ve Sona Ermesi, Halil Cin'e 10. Yıl Hizmet Armağanı, Konya 1995. s. 68; KÖPRÜLÜ /KANETİ, s. 238.

¹³¹ HEGNAUER, Cyril, Berner Kommentar, Das Familienrecht, Art. 252-269 c, ZGB, Bern 1984, Art 269, N. 6-9; RUHİ, Tanınma, s. 64; AKINTÜRK, s. 374.

¹³² OĞUZMAN/DURAL, s. 262.

¹³³ Yargıtay 2. HD. 8.11.1982 gün ve 1982/7912 E. ve 1982/8113 K. (YKD. C. IX, S. 2, Şubat 1982, s. 188-189).

¹³⁴ AYAN, Hükümsüzlük, s. 79; ATAAY, Evlât Edinme, s. 96.

şartlarından herhangi birine riayet edilmemiş olması halinde, kamu düzeni ve genel menfaat konuları kapsamında, evlât edinmenin mutlak butlana tâbi olması sonucu doğar¹³⁵. Nitekim 743 sayılı Türk Kanunu Medenîde de 253 ila 255. maddelerdeki şartlara riayet edilmemesi, butlanı gerektiren bir durumdur. Aynı şekilde, evlât edinme işleminde evlât edinenin fiil ehliyetine sahip olmaması da mutlak butlana tâbidir¹³⁶. Önceden başkası tarafından evlât edinilmiş olan birisinin aynı zamanda bir başkası tarafından tekrar evlât edinilmesi hâli de mutlak butlanla hükümsüzdür¹³⁷.

Küçüklerin evlât edinilmesinde, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızasının alınmaması (TMK. m. 308/II) butlan sebebidir. Zira, evlât edinilecek kişinin rızası, evlât edinmenin kurucu unsurlarındandır¹³⁸. TMK. m. 129/b.3'e göre, evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biriyle diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme yasağı öngörülmüştür. Bu kapsamda evlât edinen, evlâtlık ya da onun boşandığı eşinden başka, evlâtlığın altsoyu ile de evlenemeyecektir. Aynı şekilde, evlâtlık da evlât edinenin altsoyu ile evlenemeyecektir. Bu bağlamda, Türk Medenî Kanunumuz evlâtlık ilişkisinden doğan evlenme yasağını kesin bir evlenme engeli olarak görmüş ve mutlak butlan yaptırımına tabi kılmıştır¹³⁹. Evlât edinmenin yukarıda sayılan sebeplerle batıl olması durumunda, yokluktan farklı olarak, evlâtlık ilişkisinin geçerli olmadığını iddia eden tarafın butlan davası açması gerekir. Yani, butlanın hüküm ifade etmesi için hakim tarafından karar altına alınması gereklidir¹⁴⁰. Burada, Cumhuriyet Savcısı, evlât edinen veya mirasçıları, evlâtlık veya mirasçıları veya hukukî yararını ispatlayan her ilgili butlan davası açabilir¹⁴¹.

III. İPTAL EDİLEBİLİRLİK

A. GENEL OLARAK

743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin yürürlükte olduğu dönemde, evlât edinme sözleşmesi, bu sözleşmeye ilişkin kurallara uymak şartıyla tarafların anlaşmasıyla her zaman sona erdirilebilirdi. Bunun yanı sıra, evlât edinme sözleşmesinin hakim kararıyla sona ermesi de mümkün olabilmekteydi. Hakim kararıyla sona erme halleri; evlâtlığın mirasçılıktan çıkarılmasını gerektiren

¹³⁵ ATAAY, Evlât Edinme, s. 97.

¹³⁶ AKYÜZ, Güvenlik, s. 162; HATEMİ/SEROZAN, s. 325; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 239.

¹³⁷ OĞUZMAN/DURAL, s. 263; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 239.

¹³⁸ BAYGIN, Koşullar, s. 613.

¹³⁹ BAYGIN, Cem, Evlât Edinmenin Sonuçları, AÜEHFD, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetimizin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan 2003, s. 637.

¹⁴⁰ TABEL, s. 127; ÖZTAN, Aile, s. 462; AYAN, Hükümsüzlük, s. 621

¹⁴¹ GENÇCAN, Geçersizlik, s. 35; RUHİ, Tanınma, s. 66.

nedenlerden birinin varlığı halinde, evlât edinenin mahkemeye müracaatı veya haklı nedenlerle evlâtlığın talebiydi¹⁴². Evlât edinen ile evlâtlığın birbiriyle evlenmesi veya evlât edinen ile evlâtlık arasında soybağının düzeltilmesi halinde evlâtlık ilişkisi kendiliğinden sona ermekteydi¹⁴³.

4721 sayılı Medenî Kanunumuz yeni düzenleme ile evlâtlık ilişkisinin, evlâtlıkla evlât edinen arasında aynen gerçek ana baba ile çocuk arasındaki soybağına benzer bir ilişki olduğunu kabul etmiştir. Nasıl ki bir kimse kendi öz çocuğu yada ana babası ile olan soybağını ne kadar haklı bir sebep olursa olsun ortadan kaldıramaz ise, evlâtlık bağı da ortadan kaldıramayacaktır¹⁴⁴. 4721 sayılı Medenî Kanunumuz evlâtlık ilişkisinin kurulmasını ağır ve sıkı koşullara bağlamış, bu koşullar gerçekleşip ilişkinin kurulmasından sonra, buna son vermenin artık mümkün olamayacağını kabul etmiştir. Bu düzenleme ile kanun koyucu, evlâtlık ilişkisini kurulması zor fakat kurulduktan sonra sona erdirilmesi mümkün olmayan bir ilişki haline getirmiştir. Türk Medenî Kanunu, evlâtlık ilişkisine son vermeyi reddetmesine karşın, bu ilişkinin kurulmasına ilişkin eksikliklerin varlığını sona erme sebebi saymıştır. İlişkinin ise ancak hakim hükmüyle sona erdirilebileceği aşıkardır¹⁴⁵. 4721 sayılı yeni Medenî Kanunumuz, İsviçre Medenî Kanununun yeni hükümlerine paralel düzenlemeler getirmiştir. Buna göre, evlât edinme, esasa ilişkin kanuni şartların yerine getirilmemiş olduğu durumlarda ve alınması gerekli rızaların yokluğunda, hakim hükmüyle iptal edilebilecektir¹⁴⁶. Bu durumda, İsviçre Medenî Kanunundaki düzenlemeye paralel olarak, esasa ilişkin şartların yerine getirilmemesi artık butlan değil, iptal edilebilirlik hükmüne tabidir.

B. SEBEPLERİ

Evlâtlık ilişkisini kaldırılmasını gerektiren sebepler Türk Medenî Kanununda “Rızanın bulunmaması” ve “Diğer noksanlıklar” olarak iki başlık altında düzenlenmiştir.

1. Rızanın Bulunmaması

Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hakimden evlâtlık ilişkisini kaldırılmasını isteyebilirler (TMK. m. 317). Buna göre;

¹⁴² GENÇCAN, Ömer Uğur, Geçerli Evlâtlık Bağına Sona Ermesi, AD, Y. 93, S. 9, Ekim 2001, s. 113; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 242; AYDOS, s. 137.

¹⁴³ OĞUZMAN/DURAL, s. 264-265.

¹⁴⁴ ŞİPKA, s. 317.

¹⁴⁵ KILIÇOĞLU, Yenilik, s. 120.

¹⁴⁶ AKYÜZ, Güvenlik, s. 163.

1. Vesayet altındaki küçük için ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izni alınmamışsa (TMK. m. 308/III),

2. Türk Medenî Kanununun 311 ve 312. maddelerinde rızanın aranmaması yönünde belirtilen koşulların oluşmamış olmasına rağmen küçüğün ana ve babasının rızası alınmamışsa,

3. Evlâtlığa alınacak evli bir kimsenin eşinin rızası alınmamışsa (TMK. m. 313/II). Bu durumlarda rızası alınması gereken kişiler evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını hakimden isteyebilirler.

2. Diğer Noksanlıklar

Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir (TMK. m. 318/I).

Türk Medenî Kanunumuz diğer noksanlıkların “esasa ilişkin” olması koşulunu aramıştır. Buna göre;

1. Evlâtlığın, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olma şartının gerçekleşmemiş olması (TMK. m. 305/I),

2. Evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemiş olma şartına riayet edilmemiş olması (TMK. m. 305/II),

3. Evli olan eşlerden birinin, koşullar oluşmamasına rağmen (TMK. m. 307) bir kimseyi tek başına evlât edinmiş olması,

4. Eşlerin, evlilikte beş yıllık süreyi doldurmamış olmaları yada otuz yaşını doldurmamış olmaları (TMK. m. 306/II),

5. Eşlerden birinin, evlilikte iki yıllık süreyi doldurmamış yada otuz yaşını doldurmamış olmasına rağmen, diğerinin çocuğunu evlât edinmesi (TMK. m. 306/III),

6. Evlât edinenle evlâtlık arasında, en az, on sekiz yaş fark olmaması (TMK. m. 308/I),

7. Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde, evlât edinenin altsoyunun bulunması (TMK. m. 313/I),

8. Bedensel veya zihinsel özü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç kişiye en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmemiş ve eğitilmemiş olması (TMK. m. 313/I. 1),

9. Ergin ve kısıtlı bir kimse, evlât edinen tarafından küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmemiş ve eğitilmemiş olması (TMK. m. 313. 2),

10. Evlât edinme işlemine kadar verilebilmesi için gerekli olan kapsamlı araştırma yapılmasına ilişkin yükümlülüğe uyulmamışsa (TMK. m. 316), evlâtlık ilişkisi kurulmasına ilişkin talebin reddi yerine kabulü halinde, Cumhuriyet Savcısı ve her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilecektir.

C. HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davalarında, dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl ve her halde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşecektir (TMK. m. 319).

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davaları, davacının evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılmalıdır. Eğer davacı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması nedenini öğrenmesine rağmen, davayı bir yıllık hak düşürücü süre içinde açmamış ise, hak düşürücü süre, yargılamanın her safhasında kendiliğinden nazara alınacağından dava reddedilecektir¹⁴⁷. Kanun koyucu, evlâtlıkla ilgili davaların devamlı ileri sürülebilmesini engellemek için, ayrıca, evlât edinme işleminden başlayan beş yıllık hak düşürücü bir süre daha koymuştur. Buna göre, evlât edinme işlemi üzerinden beş yıllık bir hak düşürücü süre geçmişse, ister usule ister esasa (kanuni şartlar) ait noksanlıklar nedeniyle, her ne sebeple olursa olsun evlâtlık ilişkisinin kaldırılması istenemeyecektir. Beş yıllık süre, hak düşürücü süre olduğu için, yargılamanın her safhasında hakim tarafından resen nazara alınacaktır. Evlât edinme işlemi üzerinden beş yıllık hak düşürücü süre geçmişse, artık davanın hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle reddi gerekecektir¹⁴⁸.

D. İPTAL HÜKMÜNÜN SONUÇLARI

743 sayılı TKM. m. 258/II'de, evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılması ile birlikte, evlâtlık ilişkisinin geleceğe ait hükümleri de ortadan kalkmış olur ve bu sonuç kesindir, şeklinde bir ifade yer almaktaydı. 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda bu konuda özel bir hüküm yer almamaktadır. Kanun koyucu, evlâtlık ilişkisini sahih nesep ilişkisine benzetmek istemiştir. Bu yeni düzenlemeye göre, artık evlâtlık ilişkisi, tarafların anlaşmasıyla; haklı sebeplerin varlığı halinde hakim kararıyla; evlenmeyle yada taraflardan birinin ölmesiyle sona erdirilemez¹⁴⁹.

Evlâtlık ilişkisinin Türk Medenî Kanununda belirtilen nedenlerden birinin gerçekleşmesi sonucu ortadan kalkması halinde, evlâtlık bağından doğan hukukî sonuçlarda, ileriye dönük, doğmuş ve doğacak haklara ilişkin olarak kesin şekilde ortadan kalkacaktır. Diğer bir ifadeyle, evlâtlık ilişkisini ortadan kaldıran sebep ne olursa olsun, geçmişe yürüyen bir etki meydana getirmez¹⁵⁰. Evlâtlık bağının kalkması ile hükmün kesinleşmesi üzerine, evlâtlık ile evlât edinen arasındaki evlâtlık bağından kaynaklanan hukukî ilişkiler sona erer. Evlâtlık küçük ise, evlât edinenin velâyet hakkı son bulur. Evlâtlık ilişkisinin

¹⁴⁷ ÖZUĞUR, s. 258; RUHİ, Tanınma, s. 66.

¹⁴⁸ ÖZUĞUR, s. 259; RUHİ, Tanınma, s. 66.

¹⁴⁹ RUHİ, Tanınma, s. 78.

¹⁵⁰ OĞUZMAN/DURAL, s. 267; HATEMİ/SEROZAN, s. 329.

sona ermesi ile evlâtlık üzerindeki velâyet hakkı kendiliğinden asıl ana ve babasına geri dönmez. Bu takdirde hakim evlâtlığa bir vasi tayin eder¹⁵¹. Yine kararın kesinleşmesiyle, taraflar arasındaki hısımlık, evlâtlık yönünden miras hakkı, nafaka hak ve borcu, soyadı kullanım hakkı, vatandaşlık hakkı sona erer, evlenme yasağı ortadan kalkar, küçük evlâtlığın yerleşim yeri de artık evlât edinenin yerleşim yeri olamaz¹⁵².

743 sayılı TKM. m. 258/II'de evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılması kesindir, bundan vazgeçilemez hükmü yer almaktaydı. Buna göre, evlâtlık ilişkisi ortadan kaldırılınca aynı şahıslar tekrar sözleşme ile aralarında yeniden bir evlâtlık ilişkisi kuramazlardı¹⁵³. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunumuzda bu duruma engel bir düzenleme olmadığından, evlât edinme için gerekli şartların gerçekleşmesi halinde, taraflar arasında yeniden evlâtlık ilişkisi kurabilmek mümkün olacaktır. Evlâtlık ilişkisi sonuçları itibariyle ileriye dönük kesin şekilde ortadan kalktığı için, geriye doğru haklara etkili olmaz. Bu sebeple, evlât edinen bakım masraflarını, karşılıklı olarak verilen ve alınan nafakaları yine bağıştan dönme şartları oluşmamışsa, yapılan bağışlar ile ilgili edimleri ve bunların iptalini isteyemezler¹⁵⁴.

SONUÇ

Sosyal özelliği ağır basan bir müessesese olan evlât edinme, günümüzde hukuka ve toplumsal değişmelere uygun olarak sürekli gelişmekte ve bu özelliğini korumaktadır. Bu sebeple, öncelikle, Medenî Kanunumuzun kaynağını oluşturan İsviçre Medenî Kanunundaki evlât edinmeye ilişkin değişikliklerin bizim mevzuatımızda da yer alması sağlanmak istenmiş ve büyük oranda bu değişiklikler Medenî Kanunumuzda yer almıştır. Böylece, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara sıcak bir aile ortamı sunmak ve çocuksuz olan çocuk sevgisinden mahrum ailelere ise bu sevgiyi tattırmak amaçlanmıştır.

Evlât edinme müessesesinin daha işlevsel hâle getirilmesi ve fonksiyonlarını kolay bir şekilde yerine getirebilmesi için yapılan bu değişiklikler -eksikliklere rağmen- büyük oranda amacına ulaşmıştır. Evlât edinmenin sonuçlarına ilişkin Medenî Kanun hükümleri incelendiğinde, kanun koyucunun ne sınırlı evlât edinme rejimini ne de tam evlât edinme rejimini bütünüyle kabul ettiğini söyleyebiliriz. Esas olarak, sınırlı evlât edinme rejimi kabul edilmekle birlikte, tam evlât edinme rejimine ilişkin olarak pek çok hükme de yer verilmiştir. Değişikliğe ilişkin pek çok hüküm, tam evlât edinme rejiminin benimsendiği İsviçre Medenî Kanunundan alınmıştır. Ancak bu

¹⁵¹ ÖZTAN, Aile, s. 468; OĞUZMAN/DURAL, s. 267.

¹⁵² ÖZUĞUR, s. 261; AYAN, Hükümsüzlük, s. 637; RUHİ, Tanınma, s. 78.

¹⁵³ VELİDEDEOĞLU, Aile, s. 318; FEYZİOĞLU, s. 382.

¹⁵⁴ SAYMEN/ELBİR, s. 358; ÖZUĞUR, s. 261.

şekilde aktarılan kanun metinleri yeterince uyumlu olmamış, iki değişik sistemden özgün bir sentez elde edilememiştir.

Ülkemizde, evlât edinmeye ilişkin olarak yapılan son değişiklikler, öncesine kıyasla daha olumlu olmuştur. Bu düzenlemeler neticesinde, evlât edinmeye olan talebin artacağı, müessesenin amacına uygun olarak, daha fazla korunmaya muhtaç çocuğa ve çocuk sevgisine hasret aileye hizmet götürülebileceği şüphesizdir. Ancak, bundan sonraki çalışmalarda, kanun koyucunun, evlât edinme müessesesi hakkındaki düzenlemelerde daha titiz davranması ve bunun ruhuna uygun olarak, mevzuatımızdaki eksikliklerin bir an evvel tamamlanması, bundan beklenen faydaları kat kat arttıracaktır.

KAYNAKÇA

ACABEY, M. Beşir, Soybağı, Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı, İzmir 2002.

AKINTÜRK, Turgut, Aile Hukuku, C. II, İstanbul 2002.

AKYÜZ, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, Ankara 1989 (AKYÜZ, Güvenlik).

AKYÜZ, Emine, Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medenî Kanunu, Hamide Topçuoğlu' na Armağan, Ankara 1995 (AKYÜZ, Sözleşmeler).

ALTAŞ, Hüseyin, Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç, THD, Mayıs 2000, Y. 1, S. 1.

ANTALYA, Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2003.

ARAS, Ferzan Arif, Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Evlât Edinme, İstanbul 1945.

ARAT, Tuğrul, Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal İşlevsel Açından Bakış, Osman Fazıl BERKİ' ye Armağan, Y. 1977.

ARIK, K. Fikret, Evlât Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese, AÜSBFD, C. XIII, Y. 1958, S. 4.

ARSEBÜK, Esat, Medenî Hukuk, C. II, Ankara 1940.

ATAAY, Aytekin, Eşinin Evlât Edinmesine Onamını Bildirmesi Gereken Öteki Eşin Ayırt Gücünden (Temyiz Kudretinden) Yoksunluğu, İÜHFD, C. XXXVIII, S. 1-4.

ATAAY, Aytekin, Medenî Hukukta Evlât Edinme, İstanbul 1957 (ATAAY, Evlat Edinme).

AYAN, Mehmet, Miras Hukuku, Konya 2007.

AYAN, Nurşen, Evlât Edinmenin Hükümsüzlüğü ve Sona Ermesi, Halil Cin'e 10. Yıl Hizmet Armağanı, Konya 1995.

AYDOS, Sadık, Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme, GÜHFD, C. IV, S. 1-2, Y. 2000.

AYİTER, Nuşin /**KILIÇOĞLU**, Ahmet, Miras Hukuku, Ankara 1991.

BALKAR, Süheyla, Türk Hukukunda Evlât Edinme, GSÜHFD, Y. 1, S. 2, 2002.

- BAYGIN**, Cem, Evlât Edinmenin Koşulları, AÜEHFD, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan 2003 (BAYGIN, Koşullar).
- BAYGIN**, Cem, Evlât Edinmenin Sonuçları, AÜEHFD, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetimizin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan 2003.
- BERKİ**, Şakir, Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlâtlığın Mirası, AÜHFD, C. IX, S. 1-2, Y. 1952.
- ÇELİKEL**, Aysel, Evlât Edinmenin Kanunlar İhtilafı Bakımından Meydana Getirdiği Problemler, İÜHFM, C. XXX, S. 1-2, Y. 1964.
- DOĞANAY** İsmail, Evlât Edinme ve Bir Kimse Kardeşini Evlât Edinebilir mi? AD. Y. 39, S. 6.
- EGGER**, August, İsviçre Medenî Kanun Şerhi, Aile Hukuku, C. II, Zürich 1943 (Çeviren, Tahir ÇAĞA).
- ERDOĞAN**, İhsan, Evlilik Dışı Çocuğun Tabii Babası Kolu Hısımlarına Mirasçı Olması ve Baba Kolu Hısımlarının Ona Mirasçı Olması, GÜHFD, C. II, S. 1-2, Haziran -Aralık 1998, İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan.
- FEYZİOĞLU**, N. Feyzi, Aile Hukuku Dersleri, İstanbul 1971.
- FİŞEK**, Hicri, Nesebin Tashihi, AÜHFD, C. VIII, S. 1-4, Y. 1951.
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, Geçerli Evlâtlık Bağının Sona Ermesi, AD, Y. 93, S. 9, Ekim 2001 (GENÇCAN, Sona Erme).
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, Öğreti ve Uygulamada Geçersizlik Nedeniyle Evlâtlık Bağının Sona Ermesi, Yokluk Butlan ve İptal Davaları, AD. Y. 1992, S. 7, Nisan 2001 (GENÇCAN, Geçersizlik).
- GÖNENSAY**, A. Samim, Medenî Hukuk, C. II, İstanbul 1940.
- HEGNAUER**, Cyril, Berner Kommentar, Das Familienrecht, Art. 252-269 c, ZGB, Bern 1984, Art 269, N. 6-9.
- İMRE/ERMAN**, Miras Hukuku, Yasal Mirasçılık, Ölümüne Bağlı Tasarruflar, Mirasın Geçmesi, Mirasın Taksimi, İstanbul 2003.
- İNAN**, Ali Naim, Miras Hukuku, Ankara 1982.
- İPEKÇİ**, Nizam, Mukayeseli Yeni Medenî Kanun ve Değişikliklerin Kapsamı, Ankara 2003.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, Medenî Kanunumuzun Aile- Miras- Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003.
- KLINKHARDT**, Horst, İki Türlü İkinci Evlât Edinme (Schwandorf Sulh Mahkemesinin 28.07.1992 tarih ve XVI 4/91 sayılı kararı üzerine), AÜEHFD, C. IV, 2002, s. 19 (Çeviren, Ahmet Cemal RUHİ).
- KÖPRÜLÜ**, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, Mirasçılar- Ölümüne Bağlı Tasarruflar- Mirasın İntikali (Geçmesi), İstanbul 1985.
- KÖPRÜLÜ**, Bülent/ **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1986.
- MARX**, Yvonne, Yabancı Memleketler Mevzuatında Evlât Edinme, AD. Y. 42, S. 8, Ağustos 1951 (Çeviren, Reşat D. TESAL).
- OĞUZMAN**, Kemal/ **DURAL** Mustafa, Aile Hukuku, İstanbul 1998.
- OĞUZOĞLU**, H. Cahit, Medenî Hukuk Dersleri II, Ankara 1940.
- ÖZTAN**, Aile Hukuku, Ankara 2000 (ÖZTAN, Aile).

ÖZTAN, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2002 (ÖZTAN, Temel Kavramlar).

ÖZTAN, Bilge, Medenî Kanununun Kabulünün 70. Yılında Aile Hukuku, AÜHFD, C. XLIV, S. 1-2 (ÖZTAN, 70. Yıl).

ÖZUĞUR, Ali İhsan, Velâyet, Vesayet, Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku Ankara 2002.

RUHİ, Ahmet Cemal, Mukayeseli Olarak Türk Medenî Kanununda ve Türk Medenî Kanunu Tasarısında Evlât Edinmenin Maddî Şartları, Fehiman TEKİL'in Anısına Armağan, İstanbul 2003 (RUHİ, Maddî Şartlar).

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, Ankara 2002 (RUHİ, Tanınma).

SAYMEN, Ferit Hakkı/ **ELBİR**, Halit Kemal, Türk Medenî Hukuku, C. III, İstanbul 1957.

SAZAK, Ömer Faik, Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme, Antalya Barosu Dergisi, Nisan 2002, Y. 23, S. 44.

SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul 2000.

ŞENER, Esat, Evlâtlık Müessesesi Üzerine Birkaç Söz, TNBHD, S. 61, Yıl. 1989.

ŞIPKA, Şükran, 4721 Sayılı Türk Medenî Kanununun Evlât Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi, İÜHFM, C. LVII, S. 1-2.

TABEL, Taner, Türk Hukukunda Evlât Edinme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1992.

TARAKÇIOĞLU, İhsan, Ana Babanın Temsil Yetkisi ve Kaynağı, AİTİAD. C. III, S. 1, Y. 1971.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1971.

TURHAN, Nedim, Evlât Edinme, YD, C. XXVI, S. 1-2, Ocak- Nisan 2000.

VELİDEDEOĞLU, H. Veldet, Türk Medenî Hukuku (Aile Hukuku), C. II, İstanbul 1950.

YALMAN, Süleyman, Evlât Edinme ve Evlâtlığın Miras Hakkı, SÜHFD, C. V, Y. 1996, S. 1-2.

ZEVKLİLER/ ACABEY/ GÖKYAYLA, Zevkliler Medenî Hukuk, Giriş-Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Ankara 2000.